

MOST

Bilten Udruženja useljenika iz bivše Jugoslavije u Izraelu

GODINA 61

BROJ 4

JULI/AVGUST 2013.

ČIJA JE ZEMLJA U NEGEVU?

Izvor Jerusalem Post – priredio Daniel Fogel

„Aktivisti protestuju protiv plana da se „proteraju“ Beduini iz Negeva“. Pod tim naslovom Jerusalem Post počeo je od maja meseca ove godine da prati proces donošenja zakona o prostornom uređenju Negeva poznatog pod nazivom Prauer-Begin plan. Predlog zakona se veoma dugo pripremao, ozbiljni pregovori su započeti još u vreme kada je premijer bio Ehud Olmert. Zato je bilo za očekivati da je plan dobro razrađen i da će uskoro razrešiti probleme koji se godinama nagomilavaju.

Međutim, iako je plan usklađivan sa predstavnicima beduinskih organizacija, kada se nedavno pojavio pred poslanicima Kneseta ispostavilo se da je u kratkom vremenu došlo do nekih jednostranih izmena, koje Beduini nisu spremni da prihvate. Ipak, nakon burne debate i neznatnih izmena, u prvom glasanju 24. juna (sledeće će biti u oktobru mesecu), prihvaćen je predlog zakona sa 43 glasa za i 40 protiv.

Zajedno sa predlogom zakona dat je i detaljan plan, koji ocrta oblasti koje će biti date Beduinima – 63%, a 37% će pripasti državi, zemljišta na kojima će moći da se grade jevrejska naselja. Drugo, predviđeno je da će ministarski odbor na čelu sa premijerom pratiti sprovođenje plana. Treće, skraćeno je vreme za primenu zakona - prema prvobitnom planu predviđeno je 5, a po izmenjenom 3 godine – i direktno je predviđena izgradnja jevrejskih naselja na obodima Arada u Negevu.

nastavak na str. 3

fotos - poklon čestitka za Novu godinu: Nisim Mandil

REČ UREDNIKA

VERNIK - NEVERNIK

Piše Milan Fogel

Po izlasku iz štampe nekoliko poslednjih brojeva Mosta, doživeo sam da mi se ljudi jave telefonom i direktno me pitaju da li sam ja ateista. Niko nije seo i napisao pismo da me to pita, to sam, valjda, trebao da protumačim kao gest dobre volje, ali pismenog traga nema. Naravno, uzvraćao sam pitanjem kako su došli do tog zaključka. Ne zbog toga što se stidim svojih uverenja, u ostalom i onaj ko veruje da ne veruje i on je vernik, ima neku svoju veru, ali to nije dovoljno kada su u pitanju religiozni vernici. Nikad nisam direktno odgovorio na postavljeno pitanje, kao što to neću učiniti ni sada, jer smatram da je to čisto privatna stvar, ali sam uvek spreman da branim i stavove vernika, kao i stavove nevernika – ateista, ako su u skladu sa opšte prihvaćenim moralnim načelima.

nastavak na str. 3

**SREĆNA I
BERIČETNA
NOVA 5774.
GODINA**

REDAKCIJA MOSTA

Bilten Udruženja useljenika iz
bivše Jugoslavije u Izraelu

Godina 61
Broj 4 - juli/avgust 2013.

Broj strana: 52

HOJ POB 2705
61026 Tel Aviv
Telefoni: 0503 556 841
0503 556 842
E-mail: hitahdut@gmail.com

REDAKCIJA

Glavni urednik Milan Fogel
e-mail:
milan.fogel@gmail.com

Urednik hebrejske strane
Moše BenŠahar
bensha1@gmail.com

Članovi redakcije: Avraham Atijas,
Miriam Aviezer, Ivica Čerešnješ,
Višnja Kern i Dušan Mihalek

POZIV ČITAOCIMA

Sudeći po vašim pismima i telefonskim pozivima izgleda da ste uglavnom zadovoljni sadržajem Mosta?

Međutim, kao urednik, moram reći da saradnja nije obostrana. Mi se trudimo, a vi se oglašujete o pozive na saradnju. Možda, ipak, ima nešto što biste želeli da podelite sa čitaocima Mosta, neka vest, neko sećanje iz dalje ili bliže prošlosti.

Neko mi je rekao da mu je nezgodno da piše, jer je prilično zaboravio jezik iz bivše Jugoslavije. Nemojte to da vas brine, sve će biti napisano onako kako treba!

Pišite, šaljite nam interesantne fotografije, za vas će uvek biti prostora u Mostu!

Urednik

Za **Gaj Ženi Lebl** uplatili su do sada

IZRAEL:

Gonda Israel, Mina Rotem, Rut Vig, Judit Kraus, Eva Srebrić, Ivanka Šami, Judit Marton, Gabriel Herzel, Porodica Yinger, Cvi Loker, Ilana Stein, Goran Reiss, Rafi i Varda Frank, Edi i Hani Mošić, Paul Minch, David Kashman, Nada Đurašević, Dina Merhav, Zlatko Hirschl, Igor Najfeld, Miri Derman, Svetozar Jovašević, Ilana i Moše Ben Šahar, Hava Cohen, Eva Nahir, Jehuda Sterk, Dan Talmon, Avi Albahari, Miriam i Šmuel Aviezer, Reuven Cohen, Jehudit Fischer, Tamar Ec Hajim, Dina Ben Zion, Josef Žamboki, Marta Plato, Vera Dorner, Jizhak, Kerem, Dušan Mihalek, Milan i Verica Fogel, Vera Dorner, Višnja Kern i Dunja Šprajc, Dan Reisinger, Šraga Avraham, Judit Winkler, Malvina Maestro i Omri Pastig, Ivana Weissblech, Jelena Diklić, Dana Finci Jehezkel, Joel Fischer, Jizhak Kabiljo, Ivan Ninić i Ana, Hana i Jovan Bem, Patrik, Maša, Dan, Lev, David i Sofija Polimac, Nadia, Noa, Eitan Geras, Dan Semnic, Johny Kemeny, Frankfurt

Ako smo nekoga propustili, izvinjavamo se i molimo da se jave Miriam Aviezer, 0505742568.

Uplate iz ex Yu:

ALEKSANDAR LEBL, Kajmakčalanska 23, 11000 Beograd, Serbia, 24 trees, **PAVLE LEBL**, Kajmakčalanska 23, 11000 Beograd, Serbia, 23 trees, **ŽIDOVSKA OPĆINA SPLIT**, Židovski prolaz 1, 21000 Split, Croatia, 20 trees, **SABRINA and SONJA HOROVIC**, Žudioska 3, 20000 Dubrovnik, Croatia, 16 trees (2 each), **SINIŠA BIROVLJEV**, Dalmatinska 62, 11000 Beograd, Serbia, 8 trees, **JEVREJSKA OPŠTINA NIŠ**, Jasna Čirić, Čairska 28/2, 18000 Niš, Serbia, 5 trees, **IVANA VUČINA SIMOVIĆ**, Pop Lukina 1, 11000 Beograd, Serbia, 5 trees, **SARA NIKŠIĆ** Petrova 1, 21000 Split, Croatia, 4 trees, **TAMARA NIKŠIĆ**, Majke Jevrosime 1, 11000 Beograd, Serbia, 4 trees, **ELI I DJENI ALTARAS**, Mihanovićeveva 37c, 21000 Split, Croatia, 4 trees (2 each), **ŽARKO ČIGOJA**, Tadeuša Koščušskog 34, 11000 Beograd, Serbia, 4 trees, **ISIDORA, MARIJANA, DRAGAN DONČEV, SVETLANA PELIVANOVIĆ**, Sutjeska III, 19, 11210 Krnjača, Serbia, 4 trees (1 each), **RADMILA PETROVIĆ**, Kičevska 1a, 11000 Beograd, Serbia, 3 trees, **VERA VASILJEVIĆ**, Pop Lukina 13, 11000 Beograd, Serbia, 3 trees, **TINA, GORDANA I NENAD MORPURGO**, Trg Mihovila Pavlinovića 2, 21000 Split, Croatia, 3 trees (1 each), **ELA, SILAVANA I NENAD DELOVSKI**, Danila Lekića 4, 11000 Beograd, Serbia, 3 trees (1 each), **MATHIAS HANNAU**, Jasna Čirić, Čairska 28/2, 18000 Niš, Serbia, 2 trees, **VESNA HARDY**, Flat D, 3 St. John's Park, Blackheath, London SE3 7TD, UK, 2 trees, **ANA ROLAND I ZORKA ILKIĆ ROLAND**, Kajmakčalanska 25, 11000 Beograd, Serbia, 2 trees (1 each), **RAHELA VUČINA**, Pop Lukina 1, 11000 Beograd, Serbia, 2 trees, **DRAŽENA STRIZE**, Lovretska 21, 21000 Split, Croatia, 2 trees, **LEPOSAVA KNEŽEVIĆ**, Borivoja Stevanovića 11, 11000 Beograd, Serbia, 1 tree, **NARCISA NOVIČIĆ**, Dzordža Vašingtona 44, 11000 Beograd, Serbia 1 tree **ALEKSANDAR NEČAK**, Jurija Gagarina 251, 11070 Novi Beograd, Serbia, 1 tree **JEVREJSKA OPŠTINA NOVI SAD**, Jevrejska 11, 21000 Novi Sad, Serbia, 1 tree **IVANA BURDJELEZ**, Milićevićeva 1, 20210 Cavtat, Croatia, 1 tree, **TAMARA LEVI**, Meterize 25, 22000 Šibenik, Croatia, 1 tree, **MIROSLAVA GARBIN**, Trščanska 35, 21000 Split, Croatia, 1 tree, **PERLA ANDRIĆ**, Velebitska 110, 21000 Split, Croatia, 1 tree, **MAJA GORJAN**, Reljkovićeveva 7, 21000 Split, Croatia, 1 tree - TOTAL: 152 trees Prešli smo „pola puta“, pozivamo sve, koji do sada nisu stigli, da izvrše uplatu za Gaj naše Ženi Lebl.

VERNIK – NEVERNIK

nastavak sa 1. strane

Jedan od čitalaca me je dobronamerno savetovao da se potrudim da određen broj Mosta ne padne u ruke vernicima, jer bi ih to uvredilo. Šta bi ih uvredilo? To što pišemo kako žena teško može da se razvede od muža, koji smatra da ima vlasništvo nad ženom? Kada su na venčanju potpisali *Ktuba*, oboje su obavezali da će u slučaju razvoda, platiti određenu odštetu. E, dotle su muškarac i žena ravnopravni. Međutim, u praksi muškarac ne mora da ženi da *Get-razvod*, dok žena ne isplati sve obaveze prema bračnom ugovoru. Naravno, ako se brak poništi krivicom muškarca, onda svi znaju da to što piše u *Ktuba*, nema veze sa realnošću, jer toliko para ne mogu da zarade za ceo život. Suma para navedena u *Ktuba* je samo pokazatelj, koliko je velika ljubav između mlade i mladoženje, ali kad muškarac hoće da izvuče od žene i poslednju paru, onda se treba držati potpisanog ugovora!

Pa i ona je vernik, kao i on, ali ona ne može da održi versku službu na Zidu plača, jer to je isključivo privilegija muškaraca. Žena može da se moli, ali u ograđenom prostoru, koji su joj odredili muški vernici, a da ne govorimo o tome da ne mogu zajedno da se mole. Možda to žene i ne žele, na primer, da muževi čuju kako se mole Svevišnjem da im pomogne da dobiju *Get*, da se, kao u nekim slučajevima, oslobode nasilnika u porodici.

Dakle, uopšte nije važno da li sam vernik ili ne, pišemo o primerima, *VERUJUĆI*, da ćemo možda, bar malo, uticati da se promeni svest o nekim pojavama, koje su prisutne u našem društvu, i to je sve.

ČIJA JE ZEMLJA U NEGEVU?

nastavak sa 1. strane

Prvi problem je nastao sa mapama, gde Beduini prepoznaju svoja naselja, za koja smatraju da im država neopravdano otima. Navode konkretne primere naselja koja su u tim oblastima postojala i pre stvaranja moderne države Izrael, 35 naselja, i zbog toga smatraju da je to prisilno proterivanje ili preseljenje. Planom je predviđeno da se raseli između 30 i 70 hiljada Beduina. Mora se reći da tu ima puno objekata sagrađenih bez dozvole i da su se veoma približili vojnim zatvorenim zonama. U vojnoj zoni kod Hebrona, Beduini su se naselili čak i u pećinama na brdima koja direktno gledaju na vojne objekte.

Problem očigledno nije dovoljno poznat javnosti. Ko god je prošao Negevom, mogao je da vidi ogromna nenaseljena prostranstva i sigurno se pita u čemu je problem, zar nema dovoljno mesta za sve? Problem je u sklepanim beduinskim naseljima u blizini nekoliko gradova u Negevu. To su oblasti u blizini Arada, Mrtvog mora i Beer Ševe, koje vlada planira da naseli i podstakne samostalan privredni razvoj. Beduinski prvaci tvrde suprotno, insistirajući da će se rušenjem beduinskih domova onemogućiti njihov dalji privredni razvoj.

Predstavnici Arapsko-Izraelske partije Balad obratili su se pismom stranim diplomatskim predstavništvima ističući da država nedovoljno ulaže u infrastrukturu beduinskih naselja, u kojima često nema vode, struje, škola, medicinskih centara... Beduini su nomadski narod, za koji često ne postoje granice. Sele se sa svojim kamilama, ovcama, kozama i šatorima, ne samo u Negevu nego i u susedne zemlje. Niko ne spori pravo Beduinima da menjaju svoje životne navike, što oni i čine, ali svedoci smo uređenih polupraznih beduinskih naselja, koja su podignuta uz pomoć države.

Ne opredeljujemo se ni za jednu stranu, ali moramo da kažemo šta Beduini dobijaju predviđenim planom o prostornom planiranju. Pre svega baš to što tvrde da im nedostaje: uređena naselja sa kompletnom infrastrukturom. Pored tradicionalnih prava, koja imaju Beduini, izgleda da je u pitanju i trgovina sa državom za raznorazne ustupke koje Beduini očekuju. Već danas veliki broj mladih Beduina više ne pripada nomadskom narodu, školuju se, prisutni su na fakultetima, koriste zdravstvene usluge u svim centrima, bez obzira da li su stanovnici ili žive u blizini, zaposleni su, istina u malom broju, ali to nije krivica države.

Beduini su se obratili i Visokom sudu pravde da zaštite svoja prava. Međutim, sud nije mogao da donese presudu u njihovu korist jer nisu imali dokaze, dokumenta, kojima bi potvrdili svoja prava na zemlju ili sagrađene objekte.

Sve u svemu, svi su u pravu i niko nije potpuno u pravu. U zatvorima je već nekoliko desetina beduinskih protestanata, što ih sigurno neće sprečiti da i dalje protestuju ukoliko ne dobiju satisfakciju za nastale probleme. Potreban je dogovor, problem ne bi trebalo rešavati silom.

INTERVIEW

ALENKA SUHADOLNIK

AMBASADORICA SLOVENIJE U IZRAELU

Intervju vodila Miriam Aviezer Steiner

Draga gospođo, počašćeni smo što ste se odazvali našoj molbi da odgovorite na nekoliko pitanja za čitaoce MOSTA.

Pitanje (P) Predpostavljam da Vašu diplomatsku karijeru niste započeli u Izraelu. Gde ste bili prije i kako ste ušli u diplomatiju?

Ambasadorica: Diplomatsku karijeru započela sam devedesetih godina. U studijskoj godini 1991/1992, kada sam već radila u Ministarstvu vanjskih poslova Slovenije, koje je moje prvo i za sada jedino zaposlenje, studirala sam na Diplomatskoj akademiji u Beču.

Prije toga sam apsolvirala na ljubljanskom univerzitetu međunarodne odnose, a na Univerzitetu u Zagrebu sam magistrirala ekonomiju. Izbor ovih studija doveli su me do profesije koju sa velikim veseljem obavljam. Diplomatsku karijeru započela sam u Veleposlanstvu u Londonu a nakon toga u Generalnom konzulatu u New Yorku.

P. Slovenija je prva republika bivše Jugoslavije koja je ušla u Evropsku uniju. Možete li nam opisati koji su kriteriji ulaska u EU? Da li je jedan od uslova biti na nivou evropskog standarda? Koje su poteškoće biti član EU?

Ambasadorica: Točno. Slovenija je prva država bivše Jugoslavije koja je postala članica Evropske Unije. Početkom jula o.g. slavili smo ulazak Hrvatske u Uniju, krajem juna Evropski savet potvrdio je odluku o početku pregovora ulaska Srbije u EU, a približavaju se i druge države bivše Jugoslavije.

Postoje nekoliko uslova da država može biti članica EU, Kao prvo, u državi mora da vlada stabilna demokracija, drugo, poštivanje ljudskih prava, treće, konkurentno privredno tržište i, kao poslednje, država kandidat mora biti u stanju da prihvati ustavni red EU.

Kao što vam je sigurno poznato, Slovenija je kao prva nova država koja je ušla u Uniju 2007. i preuzela evropsku valutu, EURO. To znači da Slovenija u ovom trenutku dobro oseća evropsku krizu i krizu Eura. Slovenija je malo izvozno orijentirana privreda.

Kad su na udaru glavna tržišta izvoza iz Slovenije u EU, tada to ima odraza i u Sloveniji. U poslednje vreme jačaju se druga tržišta, među njima i izraelsko tržište.

Godine 2012, u poređenju sa 2011. slovenački izvoz u Izrael porastao je za 36 % a bilateralna robna razmena za 23%.

P. Da li ste u Izraelu naišli na prijateljsku atmosferu, na dobru saradnju, i kako se osećate ovde?

Ambasadorica: Saradnja i spremnost na saradnju su izuzetni. Ono što me stvarno fascinira to je kompleksnost i raznovrsnost ove zemlje, potencijal za novine i tipična, simpatična neposrednost, direktnost, što prilično odgovara i našem mentalitetu, te smo našli zajednički jezik.

Na prijemu u ambasadi: Ambasadorica Slovenije (levo) i Israel Katz, ministar za transport u vladi Izraela

P. Možete li nam opisati nekoliko aktivnosti i projekata koje ste realizirali ovde

Ambasadorica: Prošle a i ove godine uspeli smo u većoj meri da približimo Sloveniju Izraelu. Izraelci vole, i vole sve više Sloveniju.

O tome svedoči i podatak da je broj turista iz godine 2011. povećan za 32% u 2012, što znači da je prošle godine posetilo Sloveniju 40.000 turista. Ono što Izraelci poznaju i vole to su prirodne lepote Slovenije, nisu toliko upoznati sa našim kulturnim životom, sa dostignućima u nauci itd. Upravo to želimo da im približimo različitim programima. Putem Intershore tj. Slovensko-Izraelski dijalog o umetnosti, kulturi i društvu gostovali su brojni slovenski umetnici i intelektualci, tako recimo nedavno Renata Salecl, poznati slovenski filozof. Prošle godine smo uz pomoć poznate izraelske pjesnice i urednice Have Pinhas Cohen u nekoliko izraelskih gradova organizirali susrete slovenskih pjesnika i njihovih prevoditelja na ivrit. Rezultat ove suradnje bit će i prva antologija slovenske poezije na ivrit čije izdanje možemo očekivati do kraja ove godine. Na području arhitekture bila je juna meseca otvoren izložba savremene, moderne slovenske arhitekture u Galeriji udruženja

izraelskih arhitekta u Jafi. U ovoj studijskoj godini

počela je saradnja između Fakulteta za arhitekturu u Ljubljani sa Odjelom za arhitekturu Wizzo College u Haifi. Studenti su se bavili konceptualnim projektom AMBASADA. Izraelski studenti su planirali i dizajnirali izraelsku ambasadu u Ljubljani, dok su slovenski studenti obradili isto za slovensko veleposlanstvo u Tel Avivu. Na jesen će studenti imati javno prezentiranje svojih projekata na MZZ u Jerusalemu. Na području pozorišne umetnosti je letos, na prvom međunarodnom festivalu Hanoh Levina gostovalo Gradsko pozorište iz Ljubljane sa predstavom REKVIJEM, koja je dobila odlične ocene ovdašnje kritike. Jula meseca je na međunarodnom festivalu u Holonu sudjelovao MINI TEATER iz Ljubljane sa odličnom izvedbom PALAC od H.C. Andersona. Na jesen očekujemo prvu retrospektivu slovenskog filma. Ovo je samo uglavnom.

Zainteresirane za ove manifestacije pozivam da se upišu na e - newsletter na adresu vta@gov.si. Newsletter izdaje naše poslanstvo svaki mesec, na engleskom, i to je dobar vodič o proteklim događajima i kaži put predstojećih aktivnosti.

Rado viđen gost: Dan Reisinger u društvu domaćina

P. Ima li nečega što ste želeli, a niste imali mogućnost ostvariti?

Ambasadorica: Svakako da ima. Ali do isteka mojeg mandata ima još vremena.

P. Mnogi Izraelci posećuju Sloveniju i vraćaju se divnim utiscima. Ima li i nekih primjedaba?

Ambasadorica: Već sam spomenula da broj turista u Sloveniji svake godine raste. To može da se zaključi i po tome što se u mestima turističkih atrakcija, po letovalištima,

toplicama čuje sve više ivrit. Utisci su svi pozitivni i mi u ambasadi primamo hrpu pisama sa opisima divno provedenog odmora. Izgleda da je vreme da se osnuje društvo prijatelja Izrael - Slovenija.

P. Dali biste hteli nešto poručiti našim čitaocima?

Ambasadorica: Uvek sa velikim interesom čitam MOST. U Sloveniji su u poslednjih desetak godina objavljene studije, knjige, održani su simpozijumi i izložbe i sve to posvećeno pomenu Jevreja Slovenije. Ako mi dozvoljavate, predložila bih da se o tome piše u MOSTu.

P. Hvala Vam gospođo Suhadolnik. Sigurna sam da će naši čitaoci sa zadovoljstvom čitati ovaj kratak razgovor.

DŽONATAN POLARD U ZAMENU ZA PREGOVORE

Iz domaće štampe

Uvek kada moramo da oslobodimo Palestince-teroriste iz zatvora, imamo sličan problem. Kako da u zatvoru ostanu oni koji su okrvavili ruke na nevinim žrtvama. Međutim, pritisak međunarodne zajednice, posebno Amerike i Evropske unije, zbog njihovih interesa, ne ostavlja nam mnogo prostora za odluke, a to veoma pogoduje krajnjim desničarskim snagama, koje se protive svakom oslobađanju okrivljenih, pa makar oni godinama bili u pritvoru čekajući sudsku presudu.

Novija fotografija Džonatana Polarda

U takvim situacijama svako pokušava da izvuče neku korist, ništa novo, a naš premijer je još jednom pokušao da izdejstvuje oslobođenje našeg špijuna Džonatana Polarda, koji je u Americi osuđen na doživotnu robiju. Opozicija u Knesetu se obratila predsedniku SAD Obami sa molbom da se Polard oslobodi daljeg izdržavanja kazne. Naravno, to je diplomatija, iza tog zahteva stajao je naš premijer Bibi Natanjahu. Predlog je odbijen, a pregovori su započeti u Americi!

Da se samo malo podsetimo šta se dešavalo sa Polardom. Polard jeste bio naš špijun u Americi. Kada je otkriven, nije postojalo dovoljno dokaza da bi bio osuđen, te je američka administracija

ponudila Polardu „saradnju“, s tim da kazna bude minimalna. Polard je ispričao sve što su od njega zahtevali, priznao da je izraelski špijun, a kad je osuđen na doživotni zatvor, pobunio se i pozvao na prethodni dogovor. Nažalost, američke vlasti su tražile dokaze za postignut dogovor, a pismenih dokaza nije bilo. Jednostavno rečeno, Polard je bio prevaren.

Svaki špijun je svestan rizika koji nosi njegov zanat. Džonatan Polard prenosio je izraelskoj obavestajnoj službi poverljive podatke iz CIA, gde je radio kao analitičar. Neki špijuni su uhvaćeni u poslu kojim su se bavili, neki su nestali pod nerazjašnjenim okolnostima, a Polard je za svoje delovanje osuđen na doživotnu robiju. Dobro, svaka država štiti svoje interese i kad se otkrije špijun nije nikakvo čudo da zaglavi u zatvoru. Međutim, to je najbolje definisao Braverman, koji je rekao: „On je bio u zatvoru mnogo duže od onih koji su počinili slične zločine, vreme je da bude oslobođen kazne – i to je pravda“. M.F.

NAKNADA ZA PREŽIVELU DECU ŠOA

Izvor Maariv

Nemačko Ministarstvo finansija spremno je da obezbedi naknadu preživelim Šoa koji su za vreme Drugog svetskog rata bili deca. U razgovorima koji su obavljeni u Jerusalimu sa predstavnicima Centra organizacije preživelih Šoa, nemački predstavnici prihvatili su da u kratkom vremenu utvrde način plaćanja odštete. Odšteta bi se odnosila na decu koja su rođena od januara 1928. do maja 1945. godine i koja su trpela teror u nacističkom režimu i režimu njihovih saveznika. Odšteta bi se odnosila na svu decu koja su živela u logorima, getima, u bekstvu ili su sve vreme morala da beže i da se kriju.

Većina dece je posle rata podigla svoje porodice, ali kako stiže starost sve više se osećaju posledice traumatičnog preživljavanja za vreme Holokausta. Stručnjaci kažu da su mnoga deca preživela teže povrede nego odrasli. Deci su nedostajali važni elementi u razvoju i formulisanju ličnosti. Dete mora biti voljeno, zaštićeno, tokom ovih godina dete uči da bude porodična ličnost, bračni drug, roditelj, član zajednice. Zbog nedostatka navedenog, čemu treba dodati obrazovanje i kulturu, deca su trajno oštećena, što se ogleda u velikom broju poremećaja, osećanju gubitka, propuštenih prilika i nemogućnosti da dostignu svoje potencijale.

Sada će Nemci morati da razmotre načine kako da se izvrši naknada za psiho-socijalne i fizičke

povrede koje kod preživelih imaju dugoročne posledice.

ČANAD SEGEDI MAĐARSKI ANTI-SEMITA

Vest poslao Aron Abahari

U punom usponu karijere u mađarskoj desničarskoj partiji Jobik, Čanad Segedi, 30 godina star, isticao se svojim anti-semitskim izjavama. Odjednom, počeo je da tvrdi da nikada nije davao anti-semitske izjave, iako su za to postojali čvrsti dokazi. Možda ste pomislili da mu je proradila savest? Nije to u pitanju, odjednom je otkriveno da je Čanadi Jevrejin! Naime, dugo godina baba i deda nisu mu pričali o strahotama koje su preživeli za vreme Drugog svetskog rata - baba je bila u Aušvicu i Dahuu, jedina je preživela od njene brojne familije, a deda je bio na prisilnom radu.

Sve je počelo kada je jedan bivši osuđenik predočio Čanadiju dokaze o njegovom jevrejskom poreklu. Ceo razgovor je tajno snimljen i sa audio trake se lepo čuje kako je Čanadi iznenađen, a potom nudi novac i usluge u zamenu za ćutanje. U prvom momentu Čanadi je pokušao da ospori verodostojnost snimka, ali je na kraju priznao da se sastajao sa pomenutim kriminalcem.

Svi su bili iznenađeni, naročito vođstvo Jobik partije. Čanadi je bio prisiljen da podnese ostavku na sve partijske funkcije. Naravno, iz njegove bivše partije tvrde da to nije zato što je Jevrejin, nego zato što je pokušao da podmiti kriminalca, što je teško poverovati, s obzirom na bogatu anti-semitsku istoriju partije.

Inače, Čanadi je bio osnivač Mađarske garde, kopije slične garde s kraja Drugog svetskog rata, koja je učestvovala u deportovanju preko pola miliona Jevreja iz Mađarske u logore, pre svega u Aušvic. Čanadijeva garda je imala crne uniforme i simbol krsta, ali tako napravljen da veoma podseća na kukasti krst. Mađarski sud je 2009. godine zabranio Mađarsku gardu.

Čanadijeva politička karijera je verovatno završena, ne zna se šta će dalje raditi, nadajmo se samo da neće tražiti izraelsko državljanstvo!

KORUPCIJA U IZRAELU

Izveštaj OECD - piše M.Fogel

Prema ciframa OECD, čija članica je i Izrael, u ovoj, nekada regionalnoj Organizaciji za ekonomsku saradnju i razvoj, spadamo među najkorumpiranije države kad su u pitanju javne, političke i kulturne, institucije – ispred nas je samo Grčka. Kada je Organizacija osnovana 1948.

godine sa sedištem u Parizu, imala je za cilj oporavak evropske privrede, pre svega Zapadne Evrope, i uspešnu realizaciju Maršalovog plana. Danas Organizacija ima 33 punopravne članice, od kojih je osam najrazvijenijih zemalja van Evrope, među njima je i Izrael.

Koliko god su frapantni podaci kada je u pitanju Izrael, naša zemlja može da se pohvali da je spremnost građana Izraela za borbu protiv korupcije na izuzetno visokom nivou, čak preko 90%. Iako je samo 12% građana priznalo da je u prošloj godini platilo mito da bi završilo neki posao, preko 80% ispitanih izražavaju uverenje da je korupcija na visokom nivou.

Međutim, veoma važan je podatak da se zna u kojim sektorima se to dešava, odnosno u kojim je to retkost. Zašto je to važno? Zato što ti podaci pokazuju da je u najosetljivijim sektorima društva, korupcija najmanje prisutna, a to su vojska, obrazovni sistem i pravosuđe. Koliko god da ima pojedinačnih primera korupcije, na primer, u pravosuđu, jer nijedan segment društva u nijednoj državi na svetu nije potpuno imun na korupciju, ipak moramo da se setimo koliko je naših ministara vlade završilo u zatvoru, čak i predsednik države, koji je po svojoj funkciji „nedodirljiv“.

Nije nam utešno ni kada istraživanja pokazuju da je vlada često zarobljena „specijalnim interesima“, što u prevodu znači da donosi mere u korist najbogatijih, a i tu zauzimamo visoko mesto - ispred Meksika sa 69%, Turske 49%, a voleli bismo da smo u grupi zemalja kojoj, na primer, pripada Norveška, gde je korupcija ocenjena samo sa 5%. Za našu vladu je ocena 73%.

Nažalost, korupcija je po nezavisnim ocenama povećana u poslednjih godinu dana, a to se objašnjava ekonomskom krizom koja je zakucala i na naša vrata – kada je u pitanju ekonomska kriza, za sada smo daleko od kritične tačke.

Većina ispitanih smatra da su lični kontakti veoma važni za rešavanje raznih problema, što i nije tako loše, pretpostavljamo da tu nije prisutna korupcija, jer, ako nam je za utehu, to samo dokazuje da smo druželjubiv narod!

Nema države u svetu gde ne postoji mito i korupcija, pa ni Indija nije izuzetak. Indus, profesor fizike sa Univerziteta Merilend u SAD, vrativši se u domovinu bio je izložen iznuđivanju. Da bi ucenjivačima dao upečatljiv odgovor, štampao je novčanice od nula rupija. Tako se još jednom pokrenulo javne mnjenje u borbi protiv korupcije. Akciji su se pridružile razne nevladine organizacije i do sada

je štampano više od milion nominalno bezvrednih novčanica, koje koristi sve više onih koji ne žele da plate mito.

Bezvredne rupije, indijska valuta

RAZVOD NA VERSKI NAČIN MUŽ, AKO MU ŽENA NE DA GET, MOŽE DA ŽIVI SA DRUGOM ŽENOM I DA IMA DECU S NJOM - ŽENA MORA PRVO DA ISPLATI SVE TROŠKOVE RAZVODA, UKOLIKO ŽELI DA SE PONOVO UDA – IZGLEDA DA JE DOŠLO VREME ZA PROMENE

Piše Jeremy Sharon, preveo i priredio M.Fogel Beit Hilel organizacija, centralno udruženje 170 nacionalno-verskih rabina i jevrejskih učenih žena, pokrenula je kampanju da se podstakne korišćenje predbračnih sporazuma, predviđenih u skladu sa jevrejskim zakonom, koji je dizajniran da pomogne u rešavanju fenomena "get odbijanja" pri čemu jedan od supružnika u braku prihvata ili odbija da prihvati račun o razvodu braka, ili *get*. (*get*, saglasnost za razvod braka).

„Problem *get* odbijanja, što podjednako utiče i na muškarce i žene, širi se i postaje sve rašireniji“, kaže se u objavljenom saopštenju udruženja.

„Kada jedan od partnera shvati da ima velika ovlašćenja u odlučivanju da li da prihvati ili odbije *get*, on može da to iskoristi u formi iznude ili osvete“ – što samo potvrđuje da brak nije zasnovan na ljubavi, nego na čistoj računici, iako, verujemo, u većini slučajeva nije tako.

U jevrejskom običajnom zakonu, Halaha, pravo proisteklo iz svetih knjiga, žena mora da obezbedi račun za razvod pre nego što može da se ponovo uda (da se izmire novčana potraživanja muža, jer, Bože moj, muž će ubuduće morati sam da kuva i pere veš, a to, morate priznati, košta). Prema saznanju raznih grupa za ženska prava postoji nekoliko hiljada otvorenih slučajeva zbog odbijanja muževa da ženi daju *get*, koristeći to pravo da iznude što povoljnije uslove u brakorazvodnoj parnici.

Žena, takođe, može da odbije da prihvati get od muža, čime sprečava okončanje razvoda, ali mužu je dozvoljeno da živi sa drugom ženom i ima decu, sve u skladu sa Halaha. Međutim, žena ne može, tako da su slučajevi „neposlušnih“ muževa mnogo rasprostranjeniji. Prema studiji, koja je nedavno sačinjena, prosečno vreme potrebno da žena dobije razvod je 642 dana. Između 1995. i 2007. godine zabeleženo je 12,5% slučajeva gde je razvod trajao duže od 4 godine, a u poslednje 2 godine ovaj procenat se popeo na 28,4%.

Iako prema zakonu matičari, koji rade u lokalnim verskim savetima ili rabinatima, moraju da odobre predbračni ugovor, oni to odbijaju iz straha da takav dokument nije u skladu sa Halaha. Direktive, koje su pre nekoliko meseci date od strane Kancelarije državnog tužioca u saradnji sa Ministarstvom religije, trebalo bi da ublaže ovaj problem.

Direktor Beit Hilela, rabin Ronen Nojvirt, rekao je da je važno potpisivanje predbračnog ugovora i da bi to trebalo da postane praksa u Izraelu, kako bi se sprečila dalja zloupotreba prava odbijanja davanja geta. „Ohrabrujemo sve parove u Izraelu da pre venčanja potpišu predbračne ugovore i na taj način pokažu ljubav (*konačno i ljubav!*) i privrženost jedni drugima“, izjavio je rabin Nojvirt, opisujući ovaj princip isto kao kad vezujete sigurnosni pojas pre nego što pokrenete automobil.

Šta reći na kraju? Da smo srećni što će žene ubuduće moći lakše da se razvode? On odgore vidi sve, valjda tako mora da bude.

JEVREJI IZ SENTE

Piše Ludajić Vitomir, rođen 1929. godine u Senti

Moj otac, advokat, a i deda je bio advokat, bio je u vrlo prisnim odnosima sa mnogim jevrejskim porodicama, a preko njega uspostavio sam i ja drugarske odnose sa njihovom decom. Moj najbolji drugar, na naše obostrano zadovoljstvo je Wolf Dan, koji živi u Jerusalimu, sa kojim sam u stalnoj vezi, a koji je pre oko tri nedelje bio sa svojom suprugom u Senti. Želeo je da poseti svoje rodno mesto Sentu, a kako mu i supruga vodi poreklo iz stare Jugoslavije, to oboje znaju srpski jezik i lako se sporazumevamo. Detinjstvo smo proveli zajedno, nažalost, jedno vreme je bio u deportaciji, ali se sretno vratila cela porodica: otac, mati, on i mlađi brat. Svi su se tokom 1949. godine iselili u Israel, a nažalost svi su već pomrli osim moga dragog

drugara. Preko njega uspostavio sam drugarske odnose sa još nekim Jevrejima, ali oni nisu došli nazad iz deportacije. Imao sam četiri školska drugara, koji su se vratili iz deportacije, oni su takođe otišli za Israel, a svi su živi, pa ponekad održavamo neke kontakte.

Ovo je veoma kratko objašnjenje o meni i mojim dragim drugarima koji sada žive u Israelu.

O stradanju Jevreja iz Sente

Senta je grad koji je početkom rata 1941. godine brojao oko 30.000 stanovnika. Nažalost ovaj broj je danas smanjen na oko 25.000 stanovnika. Senta je bila u staroj Jugoslaviji jedan višenacionalni grad gde su živeli Srbi, Jevreji i Mađari, može se reći u dobrim odnosima. Najviše je bilo Mađara, pa Srba i na kraju Jevreja.

U Senti prema podacima koje sam dobio u Istorijskom arhivu grada Sente, u vreme izbijanja Drugog svetskog rata živelo je oko 3000-5000 Jevreja. U odnosu na nestale Jevreje izdata je monografija, u kojoj su navedena prezimena i imena nastradalih građana jevrejske nacionalnosti. Oni su bili raznog zanimanja i to lekari, advokati, trgovci, zanatlije i veleposednici, ali je bilo i siromašnijih prihoda. U glavnoj ulici u Senti, koja se zvala ulica Kralja Aleksandra, gde i ja živim, bilo je 10 do 15 stambenih zgrada koje je bilo vlasništvo Jevreja, mogu reći svaka druga-treća kuća je bila njihovo vlasništvo. Svi oni su uspešno poslovali i bili cenjeni među građanima grada Sente. Ovi Jevreji međusobno su govorili starim hebrejskim jezikom i pretežno na mađarskom jeziku. To radi toga što su se većina u Sentu nastanili iz Austrougarske odnosno Mađarske, tako da su ova dva jezika među njima bila dominantna. Naravno da su mnogi Jevreji i srpski govorili i imali međusobno dobre odnose sa Srbima i bili u poslovnim ili prijateljskim odnosima. Nažalost izbijanjem drugog svetskog rata, cela situacija u Senti se menja. Grad koji se nalazi na severu Bačke, okupirali su mađarske vojne jedinice 13. aprila 1941. godine. Šta se sve tu događalo, neću iznositi, ali ću izneti moje viđenje o stradanju Jevreja. po dolasku okupacione mađarske vojske, Jevreji postaju građani drugog reda. Na sebi moraju da nose žute šestokrake zvezde, a imovina im se oduzima.

Najnesrećniji dan u njihovom životu je, kada ih marta ili aprila 1944. godine Mađarska država hapsi i sve predaje Nemcima na milost i nemilost. Sećam se jednog veoma hladnog dana, padala je sitna kiša i hladno je bilo, a na ulici prolaze seoska teretna kola sa drvenim točkovima, koja se tresu po kaldrmi od makadama, a na njima sede Jevreji upakovani u razne toplije predmete,

dok su se neki kretali pored tih kola. Tada sam bio dečak od 15 godina i iz stana iza zavese posmatrali smo ovu jezivu sliku. I dan danas kada se na to podsetim uvek me obuzme tuga i žalost. Kako se sećam u teretnim vagonima, koje smo zvali marveni vagoni, ukrcani su bili i prvo prevezeni u Segedin, kasnije u Baju, a odatle ceo karavan, u jednom vozu sa Jevrejina iz cele Bačke, deportovani su za Nemačku, odnosno Aušvic. Mađarska država predala je Nemačkoj sve Jevreje koji su bili nastanjeni na teritoriji Bačke, a koja je bila okupirana od strane mađarskih trupa. U ono vreme Jevreji iz ostalih delova tadašnje Mađarske nisu deportovani.

Pre ove deportacije još tokom okupacije, izvestan broj muškaraca mobilisan je i odveden na prisilan rad u Rusiju, gde ih je mnogo pomrlo.

Šta je bilo sa imovinom Jevreja koji su deportovani. Ona je sva oduzeta i podeljena je bila među mađarskim saradnicima.

Iz deportacije od svih deportovanih Jevreja u Sentu se, prema mojoj proceni, vratilo oko 40 do 60 građana. Naravno, jedva su mogli dobiti nazad izvesnu imovinu i kuće, a u to vreme komunistička vlast donosi razne zakone, kao agrarna reforma, nacionalizacija i slično, tako da od te malo vraćene imovine jedva im nešto ostaje.

Ova stradanja, navela su onaj mali broj Jevreja koji su se vratili u Sentu, da ponovo krenu u neizvesnost i da se isele u Izrael. Kako je to bilo, to Vi sami dragi čitaoci znate.

Želim dodati da je uslov da dobiju pasoš i da se isele bio da sobom mogu odneti samo svoju pokretnu imovinu, dok im se nepokretna imovina nacionalizuje.

To je bilo u izvesnom smislu novo stradanje.

Tokom juna 1949 godine iz Sente su se iselili skoro svi Jevreji. Ostalo ih je 4-5, koji su svi u Senti tokom vremena pomrli osim jedne osobe. Ta osoba je bila jedna Jevrejka koja se bila udala za Srbina i imali su dva sina. Nažalost muž je umro, a umro je i jedan sin, drugi sin iselio se u Izrael tokom proteklih godina, a ona je prešla da živi u Suboticu u gerentološki centar ili grubo rečeno u dom za stara lica. Tako da u Senti više nema Jevreja.

U Senti su postojale dve sinagoge i postojalo je jevrejsko groblje. Obe sinagoge su preživjele ratna stradanja, ali je jedna koja je bila veća i nalazila se u blizini centra grada porušena i na tom mestu je sagrađena prvo škola, a zatim u taj sagrađeni objekat useljen je Dom Zdravlja.

Druga sinagoga, koja je bila skromnija i dan danas postoji, ali joj je promenjena namena i sada služi kao sportska dvorana.

U neposrednoj blizini porušene sinagoge nalazi se spomen obeležje u čast nastradalih senčanskih stanovnika.

Jevrejsko groblje i dan danas postoji, ograđeno je zidom od cigala i ima svog čuvara. Održavanje ovog groblja finansira Crkvena opština u Subotici koja je povezana sa centralom, u Beogradu.

U pogledu oduzete imovine od Jevreja u Senti, onima koji su preživeli egzodus, sada je u toku postupak za vraćanje oduzete nepokretna imovine. O ovoj temi posebno se obraćam Vašim čitaocima.

AKTUELNO - Radi se o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju u Republici Srbiji. Zakon koji reguliše ovu materiju donet je 26. septembra 2011. godine. Prema tom Zakonu zainteresovana lica, zahteve za vraćanje imovine mogu podneti u roku od dve godine, taj rok ističe 28. februara 2014. godine. Znači ko do tog dana podnese zahtev i svu dokumentaciju koja se traži, o njemu će se odlučivati i rešavati,

U Senti kod advokata Juhas Ibolje, do sada ima 12 predmeta koji su podneti za vraćanje oduzete imovine od Jevreja čije poreklo vodi iz Sente. Neki zahtevi su već predati a neki će biti predati u najkraćem roku. U jednom predmetu gde se radi o faktičnom vraćanju jedne stambene zgrade, zakazana je rasprava za 18 septembar 2013. godine. Osobe o kojima se radi i o njihovoj imovini ne daju se podaci jer su oni lične prirode. Eventualno zainteresovana lica mogu se putem interneta j.viki@eunet.rs ili na dresu Vitomir Ludajić, ul Glavna br 22, Senta, Serbia, obratiti se na mađarskom ili srpskom jeziku.

HRONOLOGIJA JEVREJSKE ZAJEDNICE U BiH

Iz Pinkasa Jevrejske opštine Sarajevo, Aron Albahari, nekada stanovnik Sarajeva, sada zaposlen u Savezu jevrejskih opština Srbije, na osnovu teksta Prof. dr Predraga Fincija, priredio je kratku hronologiju jevrejske zajednice u BiH. Naravno, hronologija počinje progonom iz Španije (1492.) i Portugalije (1496.) i prvim naseljavanjima u BiH, koja je tada bila pod turskom/otomanskom vlašću. Već 1565. godine Jevreji osnivaju općinu u Sarajevu. Hronologija se proteže sve do današnjih dana, odnosno ratova devedesetih godina, kada se raspala Jugoslavija, sa osnovnim podacima o jevrejskoj zajednici u BiH danas. Ovaj interesantan projekat možete videti na sajtu <http://www.jevrejsketeme.in.rs/>

JEVREJI U SVETU

2012. godine

Izvor: Jevrejska virtualna biblioteka

Broj u prvih 15 država sveta i procenat od svih Jevreja u svetu

1	<u>Israel</u>	5,901,100	42.9%
2	<u>United States</u>	5,425,000	39.5%
3	<u>France</u>	480,000	3.5%
4	<u>Canada</u>	375,000	2.7%
5	<u>United Kingdom</u>	291,000	2.1%
6	<u>Russia</u>	194,000	1.4%
7	<u>Argentina</u>	181,800	1.3%
8	<u>Germany</u>	119,000	0.9%
9	<u>Australia</u>	112,000	0.8%
10	<u>Brazil</u>	95,300	0.7%
11	<u>Ukraine</u>	70,200	0.5%
12	<u>South Africa</u>	67,000	0.5%
13	<u>Hungary</u>	48,200	0.4%
14	<u>Mexico</u>	39,200	0.3%
15	<u>Belgium</u>	30,000	0.2%

GODINA	JEVREJI
1880	7,800,000
1900	10,600,000
1922	14,400,000
1925	14,800,000
1939 Početak Holokausta	16,728,000
1945 Kraj Drugog svetskog rata	11,000,000
1950	11,297,000
1955	11,800,000

1960	12,079,000
1970	12,585,000
1980	12,819,000
1990	12,868,000
2000	12,900,000
2010	13,428,300
2012	13,746,100

Iako je prošlo 68 godina od završetka Drugog svetskog rata – Holokausta, broj Jevreja u svetu još uvek nije ni blizu broja Jevreja koliko nas je bilo pre rata.

Broj Jevreja u bivšim republikama Jugoslavije i procenat u odnosu na ukupan broj stanovnika

Country	Total Population	Jews	% of Population
Slovenia	2,100,000	100	<0.01%
Bosnia	3,800,000	500	0.01%
Croatia	4,400,000	1,700	0.04%
Macedonia	2,100,000	100	<0.01%
Serbia	7,300,000	1,400	0.02%

Ovo je tabela sačinjena na osnovu zvaničnih podataka, međutim, treba reći da u svim bivšim jugoslovenskim republikama ima više Jevreja nego što su se popisom deklarirali – reč je asimilacionim procesima uzrokovanim sa više faktora, od kojih je svako najznačajniji buđenje anti-semitizma, odnosno anti-izraelizma, što se razlikuje od republike do republike. U tabeli nedostaje broj Jevreja u Crnoj Gori; prema nezvaničnim podacima u Crnoj Gori živi nekoliko Jevreja.

KAKO SE POSTAJE CIONISTA

Piše Avraham Atijas

I ovaj put spoznajem već ranije potvrđenu istinu da godine zaista brzo prolaze! Sredinom ove, 2013. godine biće već osamnaest godina otkako sam se doselio u moju novu domovinu – Izrael! Od tada pa do danas mnogo toga se dogodilo u mom i u životu moja dva sina, nakon što nas je, zbog neizlečive bolesti, zauvek napustila moja supruga, a njihova majka. O ovoj temi sam u nekim ranije objavljenim zapisima ispričao brojne zanimljive detalje, a koji su značajno uticali na dalji tok mog života. U ovom eseju želim da objasnim promene koje sam, naročito u poslednje dve decenije doživeo, pre svega, na psihološkom i emotivnom planu.

U mislima vraćam moj životni film pedeset i još neku godinu više unazad. Moje veze s jevrejstvom i aktivnosti u jevrejskoj zajednici su, zapravo, započele još u detinjstvu, po povratku s roditeljima u rodni grad Sarajevo nakon završetka Drugog svetskog rata (prva posleratna letovanja, obeležavanje praznika u Opštini i sl.), ali je ta veza postala još sadržajnije i čvršća u kasnijim tinejdžerskim godinama, a još više tokom univerzitetskih studija. Iako sam imao prisnih prijatelja među mojim vršnjacima drugih nacionalnosti i vera, uvek sam se najlepše osećao među svojom sabračom Jevrejima. Druženja i aktivnosti u opštinskom omladinskom Klubu, posete jevrejskim prijateljima i klubovima iz drugih velikih gradova širom tadašnje Jugoslavije, zajednička letovanja, poneki seminari u zemlji i inostranstvu, sve je to uticalo da sa radošću prihvatim i shvatim moje poreklo, odnosno da sam Jevrejin. I tokom studentskih dana su se nastavila moja angažovanja u tom pravcu, {to nije nedostajalo ni kad sam se zaposlio i stvorio porodicu, barem dok sam bio sa službom u zemlji.

Sve mi je izgledalo dobro, lepo i normalno u mojim tadašnjim pristupima i shvatanjima judaizma i njegovog ispoljavanja na prostorima na kojima sam tada živeo. Neka dublja, filozofska razmišljanja o toj temi nisu me zaokupljala u tim mladenačkim danima. O Izraelu i šta se tamo događalo ponekad smo bili obaveštavani preko nekih opštinskih funkcionera (putem predavanja),

mnogo manje iz retkih pisama koja smo dobijali od porodice iz te zemlje, ali većinu novosti smo pratili putem lokalnih medija, uz njihove komentare. Jugo-komunistička ideologija, mada tada nešto blaža od one iz Sovjetskog saveza i njegovih satelita, bila je tada ipak protiv onih koji su imali drugačije poglede na život i tadašnje društveno uređenje, pa su štampa i drugi mediji obilno kritikovali "nenarodne" režime, odnosno one koji su bili desno, "buržoasko-kapitalistički" i kolonijalistički orijentisani. I Izrael nije bio pošteđen takvih kritika, pogotovo jer je tadašnja Titova, "nesvrstana" Jugoslavija otvoreno podržavala svearapsku politiku uperenu protiv Izraela. Tome je doprinosilo i lično prijateljstvo Tita s egipatskim i nekim drugim arapskim liderima, uključujući i palestinskog vođu Arafata. Iako su jugoslovenske vlasti dozvoljavale iseljenje u Izrael (uz gubitak državljanstva i lične nepokretne imovine), cionistički poduhvat ipak nije bio shvaćen, a još manje rado viđen u toj sredini. Zahvaljujući takvoj atmosferi i ograničenoj informisanosti i ja sam tada počeo da više razmišljam o cionizmu, o svrsishodnosti i potrebi iseljenja ovdašnjih Jevreja u jednu za mene ipak stranu državu čiji je opstanak stalno, već od njenog stvaranja, dolazio u pitanje. Nikako nisam uspevao da se snažnije "zagrejem" za ideju da u mladosti i ranoj zrelosti i ja učinim taj korak. Mnogo kasnije, kada sam postao porodični, zreo čovek i bio više informisan o izraelskoj stvarnosti, počeo sam realnije shvatati suštinu i ciljeve judaizma, a posebno cionizma. Međutim, bile su to godine kada sam službovao u inostranstvu i bio više preokupiran poslovnim i egzistencijalnim problemima. Po povratku u zemlju izdešavali su se neki nepovoljni događaji u najužoj porodici, a posebno zbog bolesti supruge, tako da su moje cionističke misli bile potisnute u drugi plan. Odlazak starijeg sina u Izrael, a uskoro potom i smrt supruge, konačno su u meni "razbuknuli" odluku da napravim korak o kojem sam ranije bojažljivo i uzdržano razmišljao. Krajem jula 1995. godine konačno postadoh građanin Izraela!

Useljenje u novu državu, nastanjenu u ogromnoj većini Jevrejima raznih tradicija, kultura i ubeđenja, otvorilo mi je nove vidike u onome što nazivamo judaizam i cionizam. Na izvoru mnogobrojnih informacija, ubrzo sam shvatio da u staroj domovini, u galutu nisam bio u stanju da potpuno shvatim smisao ova dva fenomena. Utvrdio sam da biti Jevrejin nije dovoljno samo biološki osećati to svoje poreklo, uz veoma površne manifestacije tradicije. Recimo, na nekadašnjim Seder večerama u opštinskim

prostorijama za Pesah ili skupovima povodom nekih drugih praznika, moje učešće se ispoljavalo uglavnom fizičkim prisustvom, bez dubljeg osećaja pravog značenja tih manifestacija. Sinagoge i verski rituali su bili samo za manju grupu starih Jevreja koji su nama, mlađima, liberalno orijentisanima, izgledali suviše ortodoksnim (iako su bili sasvim umereni). Setih se i da smo tada morali raditi ili biti u školama subotom. Od države nismo ni za jedan naš praznik dobijali slobodan dan, čak ni za Jom Kipur! I – da dalje ne nabrajam tada postojeće nepovoljne okolnosti koje nam nisu davale podsticaj da živimo punim životom shodno našoj tradiciji i veri. Tek kasnije sam shvatio da je svođenje judaizma (jevrejstva) samo na kulturnu tradiciju (književnost, umetnost i sl.), uz izvestan dodatak istorije i pevanje ili slušanje nekoliko izraelskih folklornih pesmica takođe bilo nedovoljno za puno razumevanje tog pojma.

Međutim, u tradicionalnom okruženju u kojem sam se u Izraelu našao, odlučio sam da nešto više saznam o suštini, značaju i potrebi da zaista živimo životom Jevreja, te da li to podrazumeva i življenje na ovim prostorima. Iz Tore (Mojsijevog petoknjižja) sam saznao da su božiji zakoni (micvot) dati sinovima Izraela (12 jevrejskih plemena) da bi bili primenjivani u "obećanoj" (od druge do pete knjige "datoj") zemlji kada oni stignu do i osvoje prostore preko reke Jordana, da bi se na njima trajno naselili! Mnogo kasnije, početkom nove ere, svemoćno rimsko carstvo je pregazilo i slomilo otpor poslednje jevrejske države – Judeje. I njeni preživeli stanovnici su u većini morali da je napuste. Dve hiljade godine života Jevreja u dijaspori (galutu) je bilo veoma burno, praćeno masovnim progonima, pretnjama, ponižavanjima, deportovanjima i ubijanjima tokom vekova, jer su za ostale nacije i vere oni u suštini bili i ostali stranci, "večito lutajući Jevreji", bez svoje vlastite domovine i prava na nju. Ali, nikada se nije ugasila njihova čežnja i nadanja da će se jednog dana vratiti u Cion. Stvaranjem moderne države Izraela 1948. godine otvorila se mogućnost da se Jevreji vrate u pradomovinu svojih predaka, da bi tamo nastavili da žive delimično po zakonima Tore (koliko je to moguće), usaglašenim sa modernim zahtevima vremena (principima demokratije). Utvrdivši ove činjenice, zaključio sam da je cionistički pokret od početka bio i ostao opravdan i potreban i da ga treba shvatiti kao nacionalnu težnju Jevreja da ponovo steknu svoju državnu i nacionalnu teritoriju, što je konačno i ostvareno. Iako sam u ovu zemlju

stigao zahvaljujući već probuđenom cionizmu u meni, ali i sticajem posebnih okolnosti, brzo sam shvatio da u toj odluci nisam pogrešio, uprkos nekim nepovoljnostima s kojima se još uvek susrećem u svakodnevnom životu. No, shvatio sam i ono {to mi se činilo da je najbitnije: Jedino u ovoj zemlji ljudi, svako na svoj način, mogu biti prepoznatljivi kao Jevreji, bili vernici ili oni drugi, sa svim spoljnim obeležjima (odeća, pokrivanje glave, nošenje Davidove zvezde-šestokrake i dr.), a da im to niko ne zameri ili, ne daj Bože, zabrani, pa da zbog toga još i budu proganjani i kažnjavani!

Prema tome, Jevreji, vernici ili oni drugi, koji su odlučili da se stalno nasele u Izraelu, ako uspeju da steknu takav osećaj sigurnosti i ideološko-tradicionalne privrženosti ovim prostorima, tek tada postaju oni pravi, ubeđeni i lojalni građani ove države. Time oni prestaju biti "cionisti" u klasičnom smislu reči jer, po mom mišljenju, ovo obeležje treba pripisati samo onim Jevrejima u dijaspori koji žele i na izvestan način vrše pripreme da bi stigli u taj simbolični Cion, odnosno u Jerusalim, Izrael i tu se jednog dana i trajno doselili!

Kako bi bilo lepo, veličanstveno, a mislim i korisno kada bi barem svi oni Jevreji u svetu, koji sebe nazivaju cionistima, posebno oni koji se o velikim praznicima u sinagogama mole i egzaltirano izgovaraju reči "dogodine u Jerusalimu", to zaista i ostvarili, da ove dugo ponavljane magične reči konačno zaista pretvore u delo, akciju! Pretpostavljam da mi se može dozvoliti da barem sanjam o takvom rešenju, a da li će i kada do njega doći – niko od nas Jevreja niti ostalih ljudskih stvorenja do daljnjeg nije u stanju da pruži istinit odgovor.

ATIJAS U BEOGRADU

Prilikom nedavnog boravka u Srbiji, član našeg Udruženja Avraham Atijas iz Jerusalima održao je 23. maja u prostorijama Jevrejske opštine Beograd (JOB) predavanje pod naslovom: "Značenje judaizma za Jevreje". Moderator je bio ing. Jozef Baruhović, potpredsednik JOB-a. Autorov esej istog sadržaja bio je već ranije objavljen u zagrebačkom jevrejskom glasilu za kulturu i umetnost "Novi Omanut". Izlagač se posebno osvrnuo na različitosti u tumačenju Tore (Mojsijevog petoknjižja) i suštine judaizma (jevrejstva) od strane različitih jevrejskih verskih struja, ali i onih koji judaizam shvataju kao isključivo tradiciju (bez vere), istoriju i kulturu Jevreja. Završni deo izlaganja Atijas je posvetio ciljevima i značaju cionizma kao pokreta i težnje Jevreja u dve hiljade godina dugoj dijaspori (galutu) da se vrate u pra-postojbinu svojih predaka, odnosno u danas postojeću državu Izrael.

Predavač je posebno nastojao da objasni značaj da svi Jevreji shvate i drugima objasne zašto judaizam nije isključivo vera, već da on ujedno predstavlja i nacionalnu pripadnost jevrejskom narodu. Na kraju predavanja slušaoci su postavljali pitanja, na koja je predavač odgovarao u okviru svojih saznanja i obaveštenosti.

KAKO SAM SPASENA

Piše DINA HEN, prevela sa hebrejskog Tanja Ben Haim, priredio M.Fogel

Bilo je to davno, sve je bilo drugačije, ja sam bila malena, a on visok i lijep "kao slika". Upoznali smo se u domu njegove majke, odmah smo se dopali jedno drugome i velika ljubav se rodila među nama. On je bio budući liječnik u svojim dvadesetim, a ja trogodišnja djevojčica.

Dinin otac, Dragutin Buchler, advokat, uhapšen je aprila 1941. godine. Prošao je kroz tri logora pre nego što je deportovan u Jasenovac. Tamo je među prvima ubijen 1942. godine, zajedno sa 82 logoraša, navodno zbog partizanskog napada u okolini Jasenovca.

Dinina majka Blanka, rođena Brodarić, imala je dva brata. Otac i dva brata ubijeni su u Jasenovcu. U septembru mesecu 1941. baka Elza, Mama Blanka i Dina su deportovane na otok Pag, zatim u Krušćicu, a odande su prebačene u Lobar-grad. Dina ne zna pouzdano gde su stradale majka i baka, ona je u to vreme bila stara samo 18 meseci. Postoji više verzija (Aušvic, Katovice), ali prema podacima Jad Vašema verovatno su stradale u Lobar-gradu. Lobar-grad je bio jedan od logora u kojem su bila zatočena i mala deca.

Dinini roditelji, Blanka i Dragutin Buchler, nisu dočekali kraj rata

Jednog dana nenadano je u Židovsku općinu u Zagrebu stigao folksdojčer, koji je doneo jedan paket. Sve vreme je ćutao, očigledno je čekao da neko otvori paket. Zaposleni u Općini pomislili su da se u paketu nalazi bomba, ali prisutan folksdojčer, za koga se ispostavilo da je verovatno bio stražar u Lobar-gradu, bio je još uvek tu. Sigurno ne bi žrtvovao i svoj život da sačeka da bomba eksplodira. Odjednom su se čuli neki zvuci iz paketa. Veliko je bilo iznenađenje kada su otvorili paket i u njemu videli bebu. Folksdojčer je otišao bez reči, a oko vrata male Dine bila je cedulja na kojoj je mama napisala osnovne podatke o Dini i molbu da je predaju jednoj od dve kuzine, ako su još u životu. Na cedulji je bilo i ime lekara koji je porodio majku. Jedna od kuzina, Blanka Zicer, živela je sa roditeljima u Zagrebu, koji su ubrzo odvedeni u logor. Preko puta njihove kuće stanovala je porodica Beritić, sa kojima su bili u prijateljskim odnosima još od pre rata. Mala Dina je puno plakala i Blanka je potražila pomoć Đine Beritić. Već je počela potraga za Jevrejima i dete je moralo što pre da bude sklonjeno iz Zagreba. Blanka je bila u ilegali i ubrzo je otišla u partizane, a Židovska općina je platila jednoj seljanki iz Šestina da se brine o maloj Dini.

Seljanka je zatvorila Dinu u jednu sobicu, nikud nije izlazila, domaćini su skinuli svu odeću sa Dine i prodali je, a Dinu obukli u neke dronjke. Seljanka se slikala sa Dinom, ali na slici se nije videlo u kakvom je stanju Dina. Seljanki je samo trebao dokaz kako bi redovno dobijala novac od Židovske općine u Zagrebu.

Blanka, već u partizanima, zamolila je Đinu da poseti Dinu u Šestinama. Đina je imala šta da vidi. Dete je izmršavilo, nisu joj davali čak ni vode, da ne bi piškila u krevet. Jedna seljanka iz Šestine, koja se tu zatekla, rekla je da bi detetu bilo bolje u logoru u Lobar-gradu, nego tu gde je smeštena. Đina je odmah donela odluku. Rekla je seljanki da mora Dinu da odvede kod lekara, jer je sva bila u krastama; uzela je dete i pobegla nazad u Zagreb. Sa Đinom je živio njen sin Tihomil, u to vreme student medicine, koji je zavoleo Dinu kao rođenu sestru.

Nije bilo lako Beritićama. Počelo je da se šuška po komšiluku da kriju jevrejsko dete. Priča je prestala kada je Dina zapretila da će njena rođaka, koja je u partizanima, doći a onda teško njima. No, to nije bilo dovoljno. Kako bi dokazala da je Dina njihova rođaka i da nema veze sa Jevrejima, krstili su malu Dinu i ona je dobila novo ime, Marija. Zvali su je Maja. Međutim, Maji je bilo veoma ograničeno kretanje. Mogla je da izađe iz kuće samo ako drži za ruku Đinu, nijednog momenta nije smela da bude sama.

Dina se nijednog momenta nije odvajala od male Dine

Naravno, o druženju sa vršnjacima nije bilo ni govora. Dina se brzo oporavila. Tri godine je bila kod Beritića. Bližio se kraj rata, u Zagrebu se već bili partizani. Jednom prilikom Dina je izvela Dinu u šetnju. Kada je Dina videla ljude u uniformama, uzviknula je „Hajl Hitler!“, Dina samo što nije pala u nesvest.

Kako je bilo kod Beritića? Dina piše o tome:

Igrali smo se, bili smo nestašni, Tihomil me je noću u svom naručju nosio u sklonište dok je vani bjesnio rat.

I tako su nam prošle tri godine. I odjedanput, bez da sam znala razlog, uzeta sam iz njihovog doma, mog doma. "Ti si Dina, nisi Marija", rekla mi je tetka koja je bila jedina što se vratila iz rata – i ništa više nije dodala.

Blanka partizanka

Iako je tada Dina imala 5 godina, ipak nije mogla da shvati naglu promenu u njenom životu. Još uvek se krstila, jer je tako bila naučena, kako bio sakrila svoje jevrejsko poreklo. Krstila se, ali ispod stola da tetka to ne vidi.

Nedugo nakon toga, seća se Dina, Blanka partizanka, kako smo zvali moju tetku, i ja, zajedno smo došle u Arec. Bila sam poslana u kibuc i veza s "mojim tako voljenim bratom", se pretvorila u tek beznadežnu čežnju za njim.

Desetci godina su proletjeli. Danas živim u Jerusalemu. Prilagala sam dokumente i informacije u "Jad Vašem" i odjedanput se u meni javila znatiželja. Možda nije prekasno. Pronašla sam broj telefona i pozvala.

Srce mi je snažno tuklo. Tko će odgovoriti!?!?

"Halo", čula sam dobro poznati glas, dubok i mekan. "Da, sjećam se, svakako. Toliko sam sretan što si nazvala! Zašto si nam tako nestala?"

"Da, mama je umrla prije dvije godine..."

Tako mi je žao, pomislila sam u srcu. Toliko bih bila sretna razgovarati s tom dobrom ženom koja me je primila i njegovala s tolikom ljubavlju.

Takva šteta.

Moj ljubljeni, veliki i snažni brat je već bio narušenog zdravlja. "Neću moći doći u Jerusalem da dobijem priznanje "Pravednika među narodima" rekao je. "Nije važno" pomislila sam, "naravno da ću ja doći kod tebe".

Otputovala sam. Ceremonija je obavljena vrlo svečano u Židovskoj općini u Zagrebu. Bili su prisutni istaknuti gradski zvaničnici, kako svjetovni tako i predstavnici crkve. Renomirani profesor je pridonio da se njegova zemlja prikaže u dobrom svjetlu. Svečanost je popraćena od strane televizije i sutradan su o tome osvanuli članci u svim novinama.

S radošću smo obnovili vezu, kao da nije niti bila prekinuta prije pedeset godina.

Kada mu se zdravstveno stanje pogoršalo, tražila sam i otkrila američki fond koji s 100 dolara mjesečno pomaže "Pravednike među narodima" kojima je pomoć bila neophodna. Taj novac, ispričao mi je, u Jugoslaviji je u to vrijeme bio dostatan točno za vrlo skupu injekciju koja mu je koristila i produžila mu život – gotovo za cijelu godinu.

Napokon sam i ja mogla učiniti nešto za njih. Kada mu se stanje pogoršalo požurila sam da se oprostimo, da ne bih zakasnila...

Ostala sam nekoliko dana. Atmosfera u domu je bila sumorna. Sve je bilo očigledno.

Došao je trenutak povratka, vani je čekao taksu. Njegova žena je stajala i tiho plakala. Zagrlila sam mu vrat kao u djetinjstvu, stojeći u tišini. Jer, što reći!?! On je zagrlio mene i smireno rekao:

"Nije važno, idi, mi ćemo se još vidjeti, čekat ću te tamo, na onome svijetu".

Dina ima sina, kćerku i sedam unuka

TRAGOM KUVARSKOG RECEPTA **JEVREJSKI PASULJ**

Priredio Milan Fogel

„Možda jelo o kome nameravam da pišem ne pripada jevrejskom narodu“, piše Miloš Lazić, novinar Ilustrovane Politike, „možda i nije po Kašrutu (jevrejskim pravilima o pripremanju hrane), ali se u mojoj porodici ono oduvek zvalo jevrejski pasulj. Dobro, ne baš oduvek...“.

A zašto nam je interesantna ova priča? Odgovor sledi.

„To jelo su u kuhinju moje dobre prababe Milice donele dve male curice, Ela i Maza, koje su utočište od nacističkog pogroma našle u našoj kući u Beogradu, koja je bila između Jevrejske i Mojsijeve ulice, na Jaliji. Toma, stariji brat mog dede Vladimira, pronašao ih je početkom 1942. godine same samcijate ispod fijakera u štali sa kapijom prema danas nepostojećoj Mojsijevoj ulici, gde je bila stara sinagoga El kal vježo (što na ladinu, jeziku beogradskih sefarda, znači Stara sinagoga) i doveo ih majci (ne da bi mu ime bilo upisano među pravednicima u Jad Vašemu, nego iz obične i već uveliko zaboravljene samilosti)“.

Toma je, ko zna zašto, život skončao u nekom od nacističkih logora, a dve devojčice, koje su Milošu bile kao sestre, preživele su okupaciju. Miloš je posleratno dete i sve što zna, zna iz priča starijih, od kojih više niko nije živ. Kada smo pročitali recept, odmah smo uspostavili vezu sa Milošem Lazićem. Nažalost, prezimena dve devojčice se ne seća, ali mu je poznata njihova posleratna sudbina.

„Sa zadovoljstvom ću vam napisati ono što znam o Eli i Mazi i događajima koji su im utrljali životni put, ali čini mi se da bi svrstavanje moje prababe Milice, ili njenog sina, a mog dede Vladimira među Pravednike bilo preterivanje, da bi taj čin obesmislio njihovu humanost koja je, očigledno, bila motivisana mnogo dubljim razlozima, bez trunke namere da iz toga izvuku nekakvu moralnu ili materijalnu korist. Molim vas da tako i ostane, tim pre što su svi akteri ovih događaja odavno pomrli“ pisao nam je Miloš Lazić.

„Ela i Maza su, čini mi se, bile vršnjakinje moje pokojne tetke Ruže, rođene u Beogradu 1925. Pamtim i da je Elizabeta bila godinu i po starija od Marije. Obe su okupaciju provele u kući moje prababe Milice, u Jevrejskoj 11, na Dorćolu, deleći s ukućanima dobro i zlo. Češće ovo drugo, jer su se, kao i većina Dorćolaca, suviše javno i glasno solidarisali s nesrećnim komšijama Jevrejima. Dedu su zato hapsili i Nemci i partizani... Bio je to, izgleda, usud celog tog kvarta?“

Mislim da su se odselile od mojih tek početkom 1946. godine, kad je stigla strašna vest da je moj najstariji ujak Miloš, dakle i njihov „najstariji brat“, jedan od najboljih učenika i maturant proslavljene Prve beogradske gimnazije, poginuo na Sremskom frontu. Ali, obe su ostale tu negde, na Dorćolu.

Tetka Maza se udala krajem četrdesetih godina za čika Žiku: prezimena mu se, nažalost, ne sećam, ali pamtim da je bio inženjer elektrotehnike i profesor, a da li srednjoškolski ili univerzitetski, zaista ne znam. Inače, živeli su u Dositejevoj ulici, ispod crkve svetog Aleksandra Nevskog. Odmah im se rodio sin koji je ime dobio po mom dedi Vladimiru. Znam da je Vladimir studirao elektrotehniku, ali i da nije daleko dogurao sa studijima jer se posvetio roditeljima, a naročito majci. Naime, tetka Maza je, kao najstrašniji ožiljak rata i okupacije, obolela od teškog oblika shizofrenije (zapravo manije gonjenja) koji je s vremenom rastao i pogoršavao se. Pamtim da sam, kao dečak od desetak godina, kada bi je kod nas zatekao suton, morao da je pratim do kuće. Prvo do Dositejeve, a docnije i do Ulice Zdravka Čelara, gde su se preselili“.

Miloš Lazić dalje piše: „Vladimir je umro relativno mlad, s nepunih trideset godina, a kratko za njim otišli su i tetka Maza i čika Žika. Svi su sahranjeni u staroj čika Žikinoj porodičnoj grobnici, na beogradskom Novom groblju.“

Ela (Elizabeta) ih je nadživela, a kad je umrla, ne znam. Ostala je u bliskoj vezi s mojom tetkom Milicom, ali i ona nas je napustila pre tri godine. Čini mi se da mi je upravo ona rekla da je Ela sahranjena na Jevrejskom groblju?“

Bez obzira na skromnost Miloša Lazića i njegovih najbližih, ovakvi događaji moraju da se sačuvaju od zaborava. Zamolili smo Mikana Grinvalda iz Beograda da pokuša da sazna o kojim devojkama je reč. Za sada bez rezultata, ali nastavljamo traganje. Uskoro idem za Beograd i zajedno sa Mikanom pokušaću da pronađem o kome je reč. I Miloš nam je obećao da će potražiti u porodičnim albumima sliku Ele i Maze, možda će to pomoći, ali u svakom slučaju ne odustajemo, a o rezultatima istraživanja ćemo vas obavestiti.

Da, recept. Mislim da u ovom momentu nije toliko važan, on je samo bio povod da vam ispričamo još jednu priču o velikoj humanosti ljudi iz srpskog naroda.

BODIN STARČEVIĆ

TREĆI PUT UČESNIK TEL HAI PIANO

MASTER RADIONICE U SDE

BOKERU - IZRAEL

Piše Milan Fogel

Tel Hai, Master radionica, počela je sa radom 1992. godine i danas je u celom svetu poznata po svom umetničkom integritetu, predanom radu, sa beskompromisnim profesionalnim standardima i – što je veoma važno – toplom, neformalnom atmosferom, koja obezbeđuje veoma dobre uslove u kojima su uzeli učešće vrhunski svetski muzički pedagozi i pijanisti i, naravno, mladi umetnici, svetski talenti, iz više od 30 zemalja sa svih pet kontinenata. Među njima se treći put našao mladi Beograđanin Bodin Starčević (1980.), magistar sa konzervatorijuma Čajkovski iz Moskve.

Bodin Starčević na „radnom mestu“

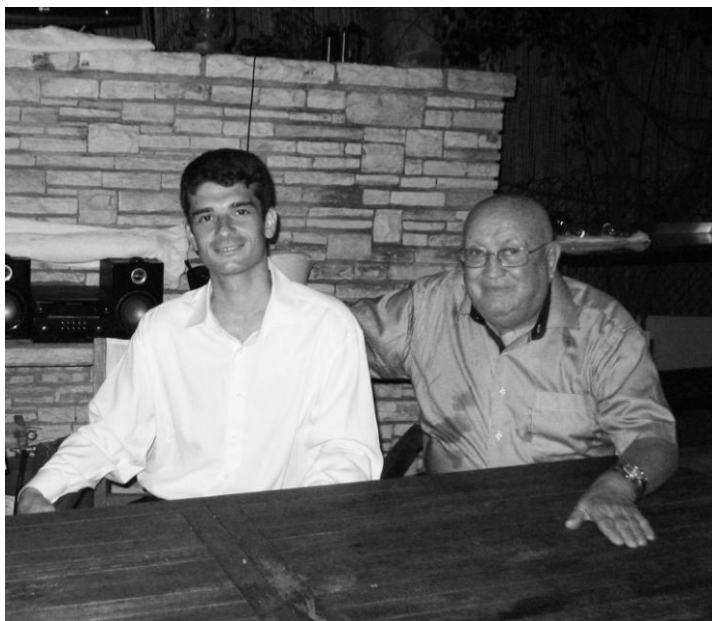
„Nije to baš tako idealno kako kažete“, rekao nam je Starčević. „S jedne strane istina je da su uslovi za usavršavanje u Sde Bokeru na izuzetno visokom nivou, tako nešto nisam doživeo ni u Parizu, ni u Moskvi, ali konkurencija je beskompromisna. Ove godine Master radionica počinje sa radom 28. juna i završava se 15. avgusta. Za to vreme učesnici radionice imaju niz koncerata, solo ili zajedničkih, a najčešći posetioci su visoko stručni ljudi iz oblasti muzike. Oni zapaze svaku grešku, spremni na kritiku, a i da posavetuju mlade talente. Najuspešniji učestvuju na završnom koncertu u Tel Avivu“.

„Imate li tremu na nastupima?“, pitali smo Starčevića.

„Svako ima tremu, pa i ja“, kaže uz osmeh Starčević.

„Kako savladujete tremu?“

„Kao što rekoh, svi umetnici imaju tremu, neki se protiv treme bore raznim talismanima, osmehom, a ja samo upornim radom. Kada se umetnik dobro spremi za nastup i trema je manja.“

Svaki polaznik Master radionice plaća participaciju za učešće, a mladog umetnika iz Beograda, sve tri godine, nesebično podržava Ing Josef Žamboki, biznismen iz Natanije.

Nije lako dobiti pravo učešća na Master radionici u Sde Bokeru, Starčević je dobio preporuku Amerikanca Juđina Inđića, laureata „Artur Rubinštajn“. Bodin je u Parizu 4 godine bio Juđinov student.

Ove godine na Master radionicu Tel Hai prijavio se rekordan broj studenata, oko 70. „Uslovi su izvanredni“, kaže Bodin Starčević, „polaznicama je na raspolaganju 50 klavira, sa odvojenim prostorom, čak i kupatilom, tako da studenti, pored toga što rade klima uređaji, mogu i da se istuširaju ukoliko u toku vežbi oseće potrebu“.

U Sde Bokeru se za vreme Master radionice okupljaju ne samo učitelji i studenti, nego često može da se vide svetski poznat impresariji u potrazi za mladim talentima. Učešće na Masteru često obezbeđuje poziv za učešće na koncertima širom sveta. Ove godine u Sde Bokeru, posle otvaranja festivala, prvog dana na koncertu nastupio je Bodin, što je obično rezervisano za talente iz Izraela.

Bodin Starčević je prošle godine predstavljao Srbiju na koncertu u Japanu, „25. jubilarni koncert, Međunarodni muzički festival“, koji je održan u jednoj od najvećih koncertnih dvorana u Tokiju. Na koncertu koji je posvećen žrtvama velikog zemljotresa, kada je poginuo veliki broja Japanaca, (Fukošima), pozvano je samo tri izvođača, jedan iz Bugarske, jedan iz Španije i Bodin Starčević. Velika je čast, ali i opravdano poverenje - Ministarstvo za kulturu Srbije, je na koncert poslalo Bodina Starčevića.

Bodin Starčević je i ove godine pokazao koliko poštuje podršku Ing Josefa Žambokija. U organizaciji HOJ, i sponzora Žambokija, imali smo priliku da u kući dobrotvora Samjuela Šlezingera, počasnog konzula Republike Hrvatske u Izraelu, čujemo mini koncert Bodina Starčevića. Slušali smo varijacije Betovena i Hajdna. Njegov trud nagrađen je burnim aplauzom prisutnih.

JOVAŠEVIĆ SVETozAR URI „VELIKA MAJKA“

O romanu Svetozara Jovaševića, „Velika majka“, nakon promocije u Beogradu, pisali smo u Mostu. Roman je izuzetno dobro primljen od strane čitalačke publike, a i kritike. U medijima (Večernje novosti, Pravda, Međunarodni radio Srbija, časopis Književnost i intervju autora na RTS-u) je istaknuto, da će ovo vredno delo, verovatno, imati više izdanja.

Kao većina useljenika u Izrael tokom devedesetih godina, u vreme raspada Jugoslavije, Svetozar, ne više tako mlad, nije savladao u dovoljnoj meri ivrit da bi mogao da književno iskaže svoje misli, osećanja i sve ono humano što je glavni junak romana doživeo u detinjstvu, rastrzan između prirodne majke i žene, koja ga je prihvatila kao svoje dete, i sama suočena sa mnogim životnim problemima.

HOJ – Hitahdut, osnovao je fond za prevod Svetozareve knjige na hebrejski. Svi koji žele da pomognu prevod i izdanje knjige na hebrejskom jeziku mogu da pošalju ček na HOJ, sa napomenom da je to za prevod knjige. Hvala vam.

IN MEMORIAM

Ita Lador (1922 – 2013.) rođena je u Sarajevu. Porodica je 1941. uspela pobjeći u Albaniju i priključiti se Jevrejima koji su bili u logoru u Kavaji. Od tamo su prebačeni u italijanski logor na jugu Italije, Ferramonti, iz logora su bili oslobođeni i stigli su u severnu Italiju, u tzv Confinio libero, a nakon 1943. u Bari u logor izbeglica. Od tamo su se posle rata vratili u Jugoslaviju i 1949. stigli u Izrael. Ita je bila udata za istoričara i diplomatu dr Josipa Ladora. Po profesiji bila je bibliotekarka. Uz Cvi Lokera radila je 30 godina u arhivi Eventov, naravno, i Ita i Cvi radili su volonterski. (M.A.S.)

Ita Lador

- 150 NIS za Socijalni fond HOJ i 150 NIS za Most u spomen na **Vesnu Pesah Subašić** (1950 – 2013.), koja je nedavno sahranjena u Aškelonu. Rođena je u Derventi od oca Josefa i majke Antonije. Vesna je bila pedagoški radnik za predškolsku decu. U Izrael se uselila sa sinom, majkom i bratom 1992. godine, u vreme kada je počeo građanski rat u BiH. Ožalošćeni majka Antonija, sin Elias, brat Mojikan, rodbina i mnogobrojni prijatelji.

FRANC KAFKA

**OVE GODINE OBELEŽAVA SE 130 GODINA
OD ROĐENJA OVOG VELIKOG PISCA
DA LI JE ZAISTA SHVAĆEN POSLE
SMRTI?**

Priredila Vera Legof

Franc Kafka je rođen 1883. godine u Pragu, tada Austrougarska, u jevrejskoj porodici u kojoj se govorilo nemački. I danas, kada se obeležava 130 godina od njegovog rođenja, važi za jednog od najvažnijih autora koji je pisao na nemačkom jeziku. Pritom su njegova dela mnogima i danas teška za razumevanje. Moglo bi se reći da je Kafka pisao različitim stilovima, pripadao različitim avangardnim književnim pokretima, ali odgovor je možda jednostavniji kada se postavlja pitanje zašto su njegova dela u toliko zagonetnoj formi. Verovatno je, pored njegovog stila pisanja, u pitanju cenzura, a i samocenzura, koja je pred njega samog postavljala visoke književne zahteve, a zbog nerazumevanja kod čitalačke publike za života nije bio priznat kao autor. Možda je neshvatanje njegovog dela razlog što ga neki književni kritičari nazivaju „pisacem apsurda“, a možda i jeste delimično pisac apsurda, ali je sigurno pripadao *Modernizmu*, kao i to da je izvršio veliki uticaj na književni pravac koji je nazvan *Egzistencijalizam*. U Kafkinim delima može da se nađe od svega navedenog, a u najpoznatijim romanima *Proces* i *Zamak* čitalac često zamišlja neke mistične okolnosti u kojima se ispoljava sva brutalnost jednog društvenog sistema. Zbog takvog načina pisanja ne čudi što se nedugo nakon objavljivanja pripovetke „Preobražaj“, izvesni dr Zigfrid Volf pismom obratio Kafki, zahtevajući od autora da mu objasni šta je hteo da kaže.

Franc Kafka

Kafka je bio pravnik-advokat po struci i često se žalio da nema dovoljno vremena da se bavi onim čime bi najviše želeo, pisanjem. Pošto je poticao iz srednje imućne porodice, žalio je što mora toliko vremena da posveti *Brotberufu* („poslu za hleb“ ili kako bi to rekla Ženi Lebl „Prvo za gušu, a onda za dušu“.)

Germanista Mihael Braun, direktor odseka za literaturu fondacije „Konrad Adenauer“ smatra da Kafkini tekstovi oslikavaju nervozu vremena u kojem je živeo i tadašnji fenomen modernizacije. Rast gradova, nova prevozna sredstva kao što su voz i pre svega automobil, nove tehnike u proizvodnji i jačanje država – sve to je bilo novo i sve to je uznemiravalo ljude. Taj nemir, ističe Braun, ljudi osećaju i dan-danas. „Zato se Kafka često naziva prorokom, neko ko je 1900. godine predvideo šta će se događati sredinom prošlog veka i šta će kasnije biti realnost – čovek koji je izložen permanentnoj kontroli ili pak mučenju“. Kafka je predvideo dosta toga pre nego što je Orvel napisao na tu temu poznate romane *Životinjska farma* i *1984*.

Fenomen koji je neprestano zaokupljao Kafkine misli, uznemirava ljude i danas, primećuje germanista Tomas Anc i objašnjava: „Autoriteti se delimično doživljavaju kao opasnost, a delimično im se ruga. Sve to vodi ka izvesnoj dezorijentaciji. To su iskustva *moderne*, koja su se održala do danas i koja je autor kakav je bio Kafka, opisao na briljantan način.“ Zahvaljujući Kafkinim opisima bespomoćnosti, potlačenosti bez izlaza, u književnosti se odomaćio izraz „Kafkanijanska situacija“.

Sam Kafka je bio povučen i najviše je komunicirao preko pisama; za života je napisao stotine pisama, ali mnoga, nažalost, nisu sačuvana. Već bolestan od tuberkuloze sastao se sa novinarkom i književnicom Milenom Jesenskom u Pragu. Milena u to vreme pokušava da se izbori sa finansijskim problemima pišući za novine ili prevodeći. Tako 1919. dolazi na ideju da na češki prevede pripovetku u to vreme malo poznatog pisca Franca Kafke, koji živi u Pragu, ali piše na nemačkom. Franc i Milena sreli su se povodom tog prevoda u oktobru 1919. u jednom kafeu u Pragu i tada počinje jedna od najzbuđljivijih ljubavnih priča 20. veka. Sam Kafka je za Milenu govorio da je ljubav njegovog života. *Poput mora, svetlost koja zrači čak i kad je više nema* - pisao je u svojim pismima. Ali Milena nije bila spremna da napusti muža, a Kafka nije imao snage da čeka. Na izričit Kafkin zahtev prepiska je prestala, a ljubav je ostala *Platonska*. Tek nekoliko godina kasnije on priznaje da od tada nije pisao pisma, jer je bilo besmisleno pisati bilo kome ako ne piše Mileni. Milenina pisma

Kafki su posle njegove smrti nestala. Književnica Ana Šomlo „rekonstruisala“ je njihovu vezu i na osnovu Kafkinih pisama Mileni i njihovih biografija napisala knjigu *Milenina pisma Kafki*, koja se čita sa istim interesovanjem kao da su u pitanju Milenina originalna pisma.

Moramo reći da je Kafka od svog prijatelja Maksa Broda tražio da se posle njegove smrti unište sva njegova dela. Srećom, Maks Brod mu nije ispunio želju i tako je svet, tek nakon Kafkine smrti, dobio priliku da se upozna sa vrednim Kafkinim književnim delom.

Kafkin odnos prema Jevrejstvu

Ima onih koji tvrde da je Kafka imao problematičan odnos sa svojim autoritativnim ocem, a da je to, između ostalog, rezultiralo njegovim „internim konfliktom“ sa Jevrejstvom i da je smatrao da Judaizam nema mnogo veze sa njim. Ta tvrdnje, osim ako je smestimo u strogo ortodoksne okvire, danas ne može da opstane. Kafka je u 13. godini imao Bar Micvu, najmanje četiri puta godišnje je za velike jevrejske praznike odlazio u sinagogu, a među njegovim najbližim prijateljima bili su Jevreji. Njegovi prijatelji su bili novinar Felix Weltsch, koji je studirao filozofiju, glumac Yitzchak Lowy, koji je dolazio iz varšavske hasidističke porodice, te pisci Oskar Baum i Franz Werfel. Pred kraj prve godine studija prava, Kafka je upoznao kolegu Maxa Broda, koji će mu ubrzo postati doživotni prijatelj.

Krajem 1911., Kafka i Karl Hermann, suprug njegove sestre Elli, postaju partneri u prvoj fabrici azbesta u Pragu, znanj kao Prager Asbestwerke Hermann & Co., otvorenoj uz pomoć miraza, novca kojeg je dao otac Hermann Kafka. Iako je u početku pokazivao entuzijazam i velik deo slobodnog vremena posvećivao poslu, Kafka je ubrzo omrzao fabriku jer mu je oduzimala previše vremena za pisanje. U ovom razdoblju se zainteresovao i za jevrejsko pozorište. Nakon što je u oktobru 1911. prisustvovao predstavi teatra, Kafka je sledećih šest meseci proveo intenzivno se baveći jidišom i jevrejskom književnošću. Ta je zanimacija služila i kao temelj za njegovu rastuću povezanost sa Jevrejstvom. Otprilike u ovom razdoblju postao je i vegetarijanac (više nije morao da brine šta je košer hrana, a šta nije).

Kafka je dva puta pomišljao da se preseli u Palestinu, učio je hebrejski jezik i proučavao Talmud. Imao je dosta veza sa ženama, a među njima su bile i Jevrejke. Nažalost, Kafka se nikad nije oženio i nije imao dece.

Kafkini roditelji umrli su pre Drugog svetskog rata, kao i njegova dva brata, koja su umrla dok je on još bio mali. Kafka je umro od tuberkuloze 1924. godine, a njegove tri sestre stradale su u Holokaustu.

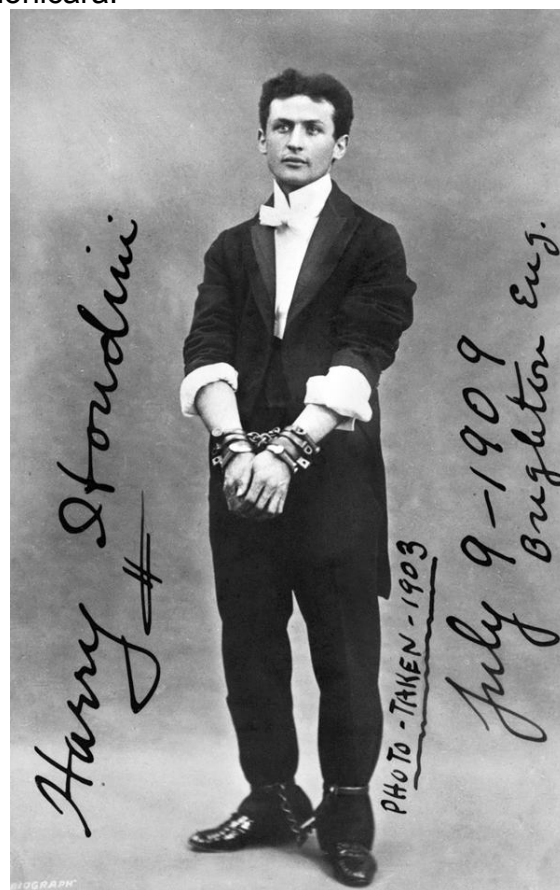
Ima dosta onih koji ni danas ne shvataju o čemu je Kafka pisao u svom književnom opusu, iako bih pre rekla da ne žele to da shvate. U stvari, ne žele da priznaju da su i danas deo tog sistema, bilo kao žrtve ili oni koji kreiraju „kafkanijanske situacije“.

POZNATI JEVIJEVI

HARI HUDINI

NAJVEĆI MAĐIONIČAR XX VEKA

Mađarski Jevrejin, rođen u Budimpešti 1874. godine kao Erik Vajs, godinu dana pred smrt angažovao je mladu Doroti Jang za saradnicu u svom mađioničarskom programu. Devojka je potpisala ugovor na godinu dana u kome se obavezala da neće odati tajne mađioničareve bujne mašte, međutim, ni kasnije, do kraja života Doroti nije otkrila nijednu Hudinijevu mađioničarsku veštinu koja ga je proslavila širom sveta. Veoma brzo postali su bliski prijatelji. Hudini je iznenada umro relativno mlad, a Doroti je doživela duboku starost, umrla je u 104 godini. Tako svet nikad nije saznao kako je Hudini uspevao da pobegne iz Kineske ćelije za mučenje, jedne od atraktivnijih tačaka slavnog mađioničara.

Hari je bio jedno od sedmero dece rabina Majera Samuela Vajsa i Sesilije Štajner. Detinjstvo je Hariju prošlo u neharmoničnoj porodici; posle roditeljskih svađa, kao tinejdžer, nekoliko puta je bežao od kuće, zabrinutoj majci slao razglednice koje je potpisivao sa „tvoj sin begunac“ i opet se vraćao kući.

Osim porodičnim svađama, Hudinijevo detinjstvo bilo je obeleženo i siromaštvom. Situacija se nije ništa popravila ni kad su deca odrasla jer su se i oni međusobno svađali, a netrpeljivost je došla do vrhunca kad se Sadi razvela od Harijevog brata Natana i samo dve nedelje kasnije udala za drugog brata, Leopolda.

To se događalo kada se porodica iz Apltona preselila u Nju Jork. U to vreme Hari je već bio na putu estradne zvezde. Naime, još kao dete oduševio se cirkuskim programom i kao devetogodišnjak osnovao je dečiji cirkus. Od cirkusa, naravno, nije se moglo živeti i Hari je, pored raznih poslova kojima se bavio, učio bravarski zanat, koji će mu kasnije veoma pomoći u karijeri. Bravarska radionica, u kojoj je učio zanat, nalazila se pored policijske stanice. Jednom prilikom policajci nikako nisu mogli da otključaju lisice nekom zatvoreniku, jer se ključ zaglavio u bravi, otišli su najbližem bravaru. Budući da je vlasnik otišao na ručak u radnji je bio samo Hari koji je, da bi im izašao u susret komadom žice, za samo nekoliko minuta otključao lisice. To mu je bio prvi „mađioničarski“ uspeh.

Sa 20 godina Hari je već uveliko nastupao kao iluzionista. Tada je rešio da promeni prezime. U početku to je bilo samo umetničko ime, da bi kasnije i zvanično izvršio promenu. Naime, Hudini je uzeo prezime od slavnog francuskog iluzioniste Udinija iz 19. veka, s tim što je „amerikanizovao“ i ime i prezime.

U brak sa Vilhelminom Beatris Rahner, koju je upoznao posle jedne od svojih predstava, je stupio 1893. godine. Posle samo 3 nedelje poznanstva stupili su u brak i venčali se tri puta! Prvi put tajno, jer je Vilhelmina, koju je on po njenom drugom imenu zvao Bes, bila katolkinja pa je Hudini znao da njegov otac ne bi odobrio taj brak. Nešto kasnije su se venčali u sinagogi, a potom i treći put, u katoličkoj crkvi. Bes je Hudiniju pomagala, ne samo kao supruga nego i kao partnerka na pozornici. Njihov brak bio je neraskidiv, iako nisu imali dece. Igrom slučaja, kada je ostao bez umetničkih angažmana, Hudini je dobio priliku da nauči da vozi avion, a kako je bio veoma spretan i sve mu je polazilo za rukom,

zaposlio se kao pilot i postao prvi čovek koji je uspeo da doleti iz Amerike u Australiju. Pre njega je to uradio Kolin Defris, ali se njegov avion prilikom sletanja razbio.

Hari je postajao sve popularniji, ubrzo se vratio mađioničarskim veštinama, a priznanja i pozivi za nastupe stizali su iz cele Amerike i Evrope. Sve je počelo u jednoj pivnici u Minesoti. Hari je izvodio tačku u kojoj bi ga neko vezao lancima, a on bi se samo nekoliko minuta kasnije oslobodio. Posle turneje po velikim gradovima, cela Amerika je brujala o čoveku kojeg „nikakvi lanci ne mogu zadržati“.

Zvali su ga i „kraljem lisica“, svoj zvezdani status potvrdio je godinu kasnije kad je prvi put otišao na evropsku turneju. U Evropi je u svakom gradu izazivao lokalnu policiju da ga zaveže i stavi u ćeliju iz koje bi potom uspešno pobjegao. Naravno, policajci su svaki put pokušavali da smisle način da ga onemoguće da otključa lisice, ne uvek neuspešno. Čak su ga pre zavezivanja pretraživali, ne bi li pronašli skrivena nekakva pomagala za beg, ali nisu ništa nalazili. Tako je nastala legenda da Hudini može da se oslobodi lisica i sa dlakom iz svoje kose.

Na prelazu veka, tada 26-to godišnji Hudini, postao je najuspešniji svetski mađioničar koji je zarađivao mnogo pa je posle smrti njegova udovica nasledila pola miliona dolara. Zvali su ga umetnikom među iluzionistima, publika je hrlila na njegove spektakularne nastupe na kojima se oslobađao od lisica, ludačkih košulja, užadi, pa čak i iz zloglasnog vašingtonskog zatvora u kome je robijao Čarls Gitau, ubica američkog predsednika Džejsma Garfilda. Tamo ga je pozvao upravnik zatvora, da proveri sigurnost smeštaja najokorelijih zločinaca. Hudini je i odatle pobjegao bez problema.

Kobni trenutak, kako kaže zvanična verzija, dogodio se na Hudinijevom nastupu 24. oktobra 1926. u pozorištu Garik u Detroitu. Smrt je navodno izazvao kanadski student J. Gordon Vajthed koji je na prethodnoj predstavi na Hudinijevoj turneji, u Montrealu tvrdio da iluzionista, koji je tada bio na vrhuncu slave, ne može da izdrži njegov udarac u stomak i da su sve priče o Hudinijevom neverovatnom pragu bola čista izmišljotina. Samouvereni Hudini, koji se bavio sportom i uvek rado pokazivao „pločice“ na stomaku, još se nije pripremio na udarac kad ga je izazivač iznenadio i svom snagom udario više puta. Veliki Hudini se zgrčio od bola i pao, a nedelju dana posle toga je umro. Sahranjen je na jevrejskom groblju u Nju Jorku.

Kada sa ovog sveta ode jedna toliko poznata i popularna ličnost, onda počinju priče i izmišljotine o njegovoj smrti. Tako je bilo i sa Harijem

Hudinijem. Jedni su tvrdili da je bio špijun i da je zato toliko putovao, i da je to razlog zašto je ubijen. Drugi su, pak, tvrdili da je Hari umro zato što mu je puklo slepo crevo, jer je njemu pozlilo i pre predstave, pre nego što ga je kanadski student nenadano udario u stomak. Nakon autopsije na videlo je izašla jedna veoma neobična činjenica. Naime, Hari Huidini je imao slepo crevo sa leve strane, umesto sa desne kao što je uobičajeno. Bilo je još teorija, a jedna od njih govori da on nije umro, samo se preselio na drugi svet i da će se vratiti, pošto je to obećao svojoj ženi Bes. Ona ga je uistinu čekala deset godina da se vrati, ali taj trik Hari nije uspeo da izvede.

Huidini je i posle smrti ostao slavan. O njemu je snimljeno nekoliko filmova - najpoznatiji je „Huidini“ iz 1953. godine, u kome ga je glumio Toni Kertis, zatim „Veliki Houdini“ iz 1976. godine, pa opet „Huidini“ iz 1998. Objavljena je i poštanska marka sa njegovim likom, a i danas se prodaju knjige u kojima se objašnjavaju neki njegovi trikovi. (V.F.)

RELIGIJA I HUMOR

Vera je za mnoge ljude ozbiljna stvar. Smemo li da se šalimo sa religijom, crkvom i sveštenicima? Da, smemo, kaže jedan nemački teolog, autor knjige upravo takvih viceva.

Znate onaj vic:

Pričaju dva katolička sveštenika

- Misliš li da ćemo doživeti ukidanje celibata?

- Mi nećemo, ali hoće naša deca!

„Os smešnog do svetog“

Pojedini ljudi će se tom vicu nasmejati, a drugi zapitati – koliko je dobro smeјati se na račun religije?

Teolog i novinar Hinrih Vestfal iz Hamburga sakupio je neke od najboljih viceva o religiji u svojoj knjizi „Od smešnog do svetog“ (Heiter bis heilig). „Hrišćanski pastor mora da bude veseo“, rekao je jedan od najpoznatijih baptističkih propovednika 19. veka Čarls Hadon Spurdžen. Humor i šale olakšavaju život, ali mogu i da učine opipljivim apstraktne ili sumorne verske teme. Na primer, smrt: „Pastor Vejgelt u novinama nalazi sopstvenu čitulju, zatim zove biskupa i skreće njegovu pažnju na to. Biskup je šokiran: Zaboga, dragi brate, odakle zovete?“

Smeh u Bibliji

Nejasno je da li se Isus Hrist, onako kako je predstavljen u Bibliji, ikada nasmejao. Novi zavet o tome ćuti. Isus pokazuje osećanja, kao što su tuga i radost, ali smeh se ne pominje. U Starom zavetu ima više smeha – na primer, Sara, žena praoca Avrama se smeje kada joj je rečeno da će u starosti od 90 godina roditi dete.

Biblija priča priču o Bogu i ljudima. Jasno je da tu nema mnogo mesta za humor. Ipak, čitalac može da pojedine situacije doživi kao smešne. Zamislite izraz lica proroka Valama, kada je magarac na kome je jahao, kako kaže Biblija, iznenada počeo da govori.

Smeh u crkvi

U crkvi se na viceve i humor dugo gledalo sa neodobravanjem. Istovremeno, šale sa propovedaonice imaju određenu tradiciju. „Hrišćanski humor je deo Uskrsa“, podseća Hinrih Vestfal. Takozvani „Uskršnji smeh“ bio je poznata tradicija u srednjem veku. Na Uskrs bi se po crkvama razlegao uzvik „Gospod je vaskrsao“ a pastva bi se nasmejala. Vaskrsenje je pozdravljano sa olakšanjem i radošću, a smrt i đavo se ismevali. Pored toga, sveštenici su na Uskrs svojoj pastvi pričali viceve i smešne anegdote. Vicevi su, vremenom, postajali sve masniji, pa su nadležni rešili da to više ne trpe. „Uskršnji smeh“ nije ukinut u svim crkvama, ali je postao mnogo ređi.

Papski humor

„Neka vam Bog oprost za ono što ste učinili!“ – navodno je rekao papa Franja kardinalima nakon su ga izabrali u martu 2013. I izazvao smeh među njima. Katolička religija je česta meta viceva: „U blizini čudotvornog mesta mladi čovek uznemireno trči kroz gomilu i viče: 'Mogu da JA hodam, mogu da hodam!' Monahinja mu kaže: 'Da li je Bogorodica učinila čudo?'. 'Ne, ukrali su mi bicikl!'“

Ni protestanti nisu izuzeti – „U evangelističkom obdaništu vaspitačica pita: 'Deco, nešto sa

smeđim krznom i čupavim repom veselo skače sa grane na granu. Šta je to?'Javlja se dečak iz Berlina: 'Trebalo da bude veverica, ali pošto smo ovde, sigurno je nešto u vezi sa Isusom'."

Pogled u ogledalo

Hinrih Vestfal želi i da svojom knjigom razbije predrasudu da sveštenici nemaju smisla za humor. „Sve češće me pozivaju kolege i pitaju da li imam neki dobar vic na lageru“, kaže on. Sveštenici žele da svoje propovedi učine zanimljivijim. „Hrišćani pomalo naginju tome da postanu previše obuzeti moralom ili propisima“, kaže Hinrih Vestfal, a dobar vic je najbolje sredstvo da se ljudi spuste na zemlju. Ipak, vicevi o religiji ne bi trebalo da vređaju osećanja vernika. Hinrih Vesal citira teologa Helmuta Tileckog: „Hrišćanin može da se šali i sa važnim stvarima, ali u najvažnije ne dira.“ Vestfal citira i lik iz romana engleskog pisca G. K. Čestertona – „Otac Braun“ kaže: „Humor je samo oblik manifestacije religije – samo onaj koji stoji iznad stvari, može da se osmehne.“ I u tom smislu, smeh nešto duboko božansko, čak i kada se smejemo na račun religije.

Ovaj vic nećete naći u knjizi:

- Na kraju molitve rabin se obratio vernicima: „Sledeće nedelje ću govoriti o laganju. Da biste bolje razumeli moj govor, molim vas pročitajte Exodus, poglavlje 41“.

Sledećeg Šabata, pre nego što je počeo propoved, rabin zamoli da dignu ruku oni koji su pročitali poglavlje 41. Svi su digli ruke, a rabin, smeškajući se, reče: „Uveren sam da ćete dobro razumeti propoved koju sam spremio, Exodus ima samo 40 poglavlja“.

LILI MARLEN

Piše Milan Fogel

Kada nam je na Internacionalnom skupu o Holokaustu u Jad Vašemu, Josef Žamboki ispričao kako se kao devetogodišnji dečak za vreme Drugog svetskog rata snalazio da sestra i on ne ostanu gladni, prisutni su se nasmejali, ali su se i upitali da li je to moralo da bude baš tako. Naime, Žamboki je pred ulazom u nemačku kantinu, koja se nalazila na Dorćolu u Beogradu, na usnoj harmonici svirao Lili Marlen, pesmu svih Nemaca na svim frontovima Evrope, Afrike i Bliskog Istoka. Za uzvrat, oduševljeni vojnici dozvoljavali su mu da uzme ostatke hrane sa njihovih stolova. Za mene tu ne postoji nikakva moralna dilema, hvala Bogu da se snalazio i preživeo sa svojom sestrom.

Žambokijeva priča bila je povod da se podsetimo kako i kada je nastala pesma Lili Marlen, a kroz njen istorijat videćemo da ona nije bila pesma samo nacističkih vojnika, rado su je slušali i Britanci, Francuzi, Amerikanci...

Pesmu je napisao u aprilu 1915. godine, za vreme Prvog svetskog rata, gardista Hans Lajp, kada je bio na straži ispred jedne kasarne u Berlinu. Prvi svetski rat besneo je Evropom, a Lajp je sledećeg jutra trebalo da bude prekomandovan na front na Karpate. Pre odlaska, želeo je samo još jedno – poljubac za oproštaj od neke devojke. I dobio je čak dva – jedan od devojke po imenu Lili, koja je radila kao kuhinjska pomoćnica, a drugi od medicinske sestre Marlen. Mladi vojnik bio je zaljubljen u obe, tako da ih je u pesmi koju je napisao spojio u jednu osobu: Lili Marlen.

Prvi put je ploča snimljena pred Drugi svetski rat, u stvari, komponovana u najpoznatijoj verziji Norberta Šulca, a u izvođenju malo poznate pevačice Lale Anderesen. Ploča je zajedno sa nemačkim okupatorom stigla u Beograd i već je 18. aprila 1941. godine emitovana u programu Radio Beograda. Radio Beograd se u to vreme mogao čuti na gotovo svim ratištima Evrope i Severne Afrike i za kratko vreme pesmu je čulo više od 6 miliona vojnika, što je i za današnje medijske mogućnosti, kao što je YouTube, izuzetan uspeh. Lale Andersen i Lili Marlen postali su preko noći poznati.

Međutim, nemački ministar za propagandu Jozef Gebels, smatrao je da je pesma suviše melanholična i ljubavna, a šta će vojnicima ljubav, kada treba da se nemilosrdno bore na frontovima i zabranio je njeno emitovanje. Na adresu Radio Beograda počela su da stižu protestna pisma, čak i 12.000 pisama na dan, i molba da se pesma vrati u program. Na kraju je intervenisao i sam Romel, „Pustinjska lisica“, komandant nemačkih snaga u Africi i zahtevao, da se pesma odmah vrati u program, sa obrazloženjem da je i on svako veče sluša.

Da li se to priča kao anegdota ili je samo plod mašte, tek, zna se da su britanski i nemački vojnici prestajali da pucaju za vreme njenog emitovanja. Zato i ne čudi da su Britanci pokušali da prisvoje pesmu, napisavši reči na engleskom jeziku.

Posle Drugog svetskog rata pesma u Jugoslaviji nije bila zabranjena, jer ipak je to samo ljubavna pesma, a govorila je i o besmislu rata (zato je Gebels i zabranio njeno emitovanje), ali dugo godina nije javno izvođena (do pada komunizma), jer je ostala upamćena kao simbol nacističke okupacije.

Priča se da je nakon Drugog svetskog rata i sam Ajzenhauer izjavio da je „Hans Lejp (pisac teksta), verovatno jedini Nemač koji tokom rata celom svetu doneo radost“.

Pesma je posle rata, bez obzira na negativne asocijacije, snimana u više verzija, najpoznatija je u izvoženju Marlen Dietrich, a često je korišćena kao podloga u raznim filmovima, pa i Emira Kusturice u filmu Underground, koji je nagrađen Zlatnom palmom na Kanskom festivalu.

ZANIMLJIVOST

ELEKTRONSKA CIGARETA OSVAJA SVET

Iz domaće i strane štampe

Bezbroj pušača u svetu suočeno je sa enormnim poskupljenjima cigareta. Kod nas je cigareta za manje od godinu dana poskupela skoro 50% sa daljom tendencijom rasta cena. Pakla cigareta prosečnog kvaliteta u Izraelu košta 5 Eura. Porez na cigarete, pored naftnih derivata i alkohola, jedan je od najvećih prihoda države. Proizvodnja cigareta je veoma jeftina, ne dostiže ni 20% prodajne cene, sve ostalo su troškovi distribucije, trgovine i porez na promet. Troškova reklame nema, jer je zbog zaštite zdravlja zabranjeno reklamiranje. Uzgred, proizvođači cigareta su obavezni da na svakoj pakli cigareta upozore pušače o štetnosti pušenja za ljudsko zdravlje. Proizvođači u Americi su pokrenuli sudski spor da se ova obaveza ukine. Naime, proizvođači cigareta tvrde da su se našli u neravnopravnom položaju, jer, na primer, proizvođači alkohola, koji je takođe opasan za ljudsko zdravlje, ne podležu sličnim obavezama.

Da je cigareta nezdrava u to nema nikakve sumnje. Javno je izrečena sumnja da proizvođači cigareta dodaju u duvan razne hemikalije, koje su slične drogi, kako bi se potrošači navikli na određen ukus i kupovali samo njihove cigarete. Uz to, svaka droga izaziva povećanu potrošnju, što proizvođačima sigurno ide u prilog. Na to proizvođači odgovaraju da to nije istina, da oni hemikalijama samo poboljšavaju ukus i kvalitet cigarete. Međutim, u nekim slučajevima je dokazano da se u duvan dodavalo olovo, ne u Izraelu, koje je najveći otrov za čoveka. Ta praksa je navodno napuštena.

No, da se vratimo elektronskoj cigareti. Kao odgovor na poskupljenja cigareta, koja ozbiljno ugrožavaju kućni budžet, odjednom je popularnost stekla elektronska cigareta, iako bi mirno mogli da je nazovemo i elektronske nargile. Elektronska cigareta je mali aparat, koji u telu sadrži mali grejač i koji punjenje, sa različitim ukusima, pretvara u vodenu paru. No, razni dodaci omogućavaju osećaj da pušite pravu cigaretu. Naravno, kada su proizvođači cigareta videli da elektronska cigareta sve više osvaja svet, krenuli su sa napadom o štetnosti punjenja za zdravije ljudi. Ni proizvođači elektronskih cigareta nisu sedeli skrštenih ruku, tražili su od nadležnih medicinskih institucija da provere tvrdnje o štetnosti punjenja za elektronske cigarete. Skoro svi su dobili odgovor da je punjenje bezopasno za ljudsko zdravlje. Naravno, nijedan proizvođač cigareta nije ni pomislio da traži takvo uverenje za svoje proizvode.

Proizvođači elektronskih cigareta ističu sledeće prednosti: Nema katrana, karbon monoksida, ni pepela; smanjen je rizik dobijanja raka; u punjenje se dodaje čist nikotin u količinama koje sadrže i prave cigarete, a ima punjenja i bez nikotina; cena punjenja je najmanje 60% jeftinija u odnosu na istu količinu cigareta koje bi bile popušene, što predstavlja ozbiljnu uštedu na godišnjem nivou; više nemate pušački zadah iz usta i nema pasivnih pušača, koje ugrožavaju pušači pravih cigareta.

Eto, to je ukratko o cigaretama, kažite hvala Bogu što vi ne pušite, pa nemate nikakvih dilema šta je bolje! M.F.

DONACIJE

- 300 NIS za Arhiv Eventov, anonimni donator
- 150 NIS za Arhiv Eventov, Beti Engel
- 300 NIS za Arhiv Eventov, Miriam Aviezer u spomen na brata Josipa Steinera

Dragi prijatelji,

Bliži se **SUKOT**, jedna od retkih prilika kada se okupimo u većem broju. Lepo je sresti se, družiti, saznati šta ima novo u porodici prijatelja, s kojima se nismo videli bar godinu dana.

Dakle, **19. septembra 2013.** na starom mestu u šumici, druženje uz pesmu i igru.

Srećni nastupajući praznici!

Rukovodstvo HOJ

KNJIŽEVNI DODATAK

BROJ 18

JULI/AVGUST 2013.

Ovaj broj Književnog dodatka posvetili smo Miriam Steiner Aviezer i Danielu Fogelu

Daniel FOGEL

Kratka BIOGRAFIJA

Daniel Fogel, optimista po prirodi, porodičan čovek, kada piše kreće se u jednom drugom svetu, o kome većina običnih ljudi može samo da pročita u knjigama ili vidi na filmu. Za neke realnost beznađa, za druge asocijalni tipovi, ipak nam pričaju o stvarnosti koja postoji oko nas, ali mi je ne vidimo. Ne zato što ne možemo da je vidimo, nego jednostavno ne želimo da priznamo, ni sebi ni drugima, da je tu neko pogrešio. Najlakše je reći da je čovek tvorac svoje sudbine, ali da li se tu i društvo nešto pita, šta je okolina učinila da u nečijim životima ne bude sve tako crno. Možda oni, koji nam tvrde da su moralne norme i zakoni, koje su oni propisali, ne primećuju da su i oni kreatori našeg društva, u kojima, očigledno, egzistiraju i takvi tipovi ljudi o kojima Daniel piše.

Daniel je rođen 1975. godine u Beogradu. Njegova mladost vezana je za velike društvene promene, ratove na prostorima bivše Jugoslavije, kada je on pokušavao uz muziku, kao muzički saradnik u to vreme veoma popularne radio stanice „Pingvin“, da mladima bar na trenutak odvoji misli od teške stvarnosti. Istovremeno je pisao za časopis „Rock magazin“.

Daniel se 1995. godine sa porodicom uselio u Izrael. Završio je fakultet, odslužio vojsku, spreman da u svakom momentu brani svoju novu/staru državu, oženio se. Veoma brzo je naučio hebrejski. Na Univerzitetu „Ben Gurion“ u Negevu, Beer Ševa, diplomirao je matematiku i kompjuterske nauke. U početku je želeo da ostane kao predavač na Univerzitetu te je na Hebrejskom univerzitetu u Jerusalimu polagao jezik. Položio je sa visokom ocenom, ali planovi su se u međuvremenu promenili. Sa svojim kolegama napravio je jedan od prvih virtuelnih telefona u svetu. Neobuzdanog duha to ga je iz tima poznatog proizvođača „Tadiran - Telekom“ odvelo u privatne preduzetnike.

No, ljubav prema knjizi i pisanju nikad nije utihnula. Umoran, prihvatao se pisanja, to je bio njegov odmor. Daniel podjednako dobro piše na srpskom i hebrejskom jeziku. U Beogradu je u zajedničkom književnom poduhvatu u izdanju Alme objavljena knjiga više pisaca, a među njima se našla i Danielova „Bajka“, koju ćete moći da pročitate u ovom Književnom dodatku. Isto tako u Izraelu se oprobao kao pisac, ali i kao prevodilac. Nekoliko njegovih priča je izašlo iz anonimnosti. U izraelskom književnom časopisu Maajan objavljena je njegova priča „Rekord“, koja je u Haarecu dobila veoma dobru kritiku. Neke njegove priče objavljene su na raznim književnim sajtovima. Napisao je i roman, koji čeka kada će Daniel imati vremena da ga rediguje i pusti u štampu.

Već duže vreme Daniel objavljuje priloge u Mostu. Trenutno radi na mestu generalnog direktora medijske kuće BeeFM.

Daniel je, kako rekoste, oženjen, imaju dvoje dece, i žive u Bat Jamu.

BAJKA

Bila jednom jedna princeza... i pretvorila se u vešticu.

Bio jednom jedan princ... i pretvorio se u pijanicu.

Oni su živeli u raskošnom dvorcu... koji se pretvorio u jednosoban stan u podrumu oronule zgrade.

Spavali su na posteljini od svile... koja se pretvorila u isflekano čebe, na koje je upravo pao žar cigarete i napravio rupu.

On je gurnuo prst kroz izgorelu vunu i zagledao se u prljav nokat.

„U ovim godinama, pretvoriti život u bajku isto je kao provući se kroz ovu rupu“, razmišljao je.

Lakše je živeti... do kraja života.

RAZUM

Dugo već nisi bio u našem kraju. Povremeno si nas posećivao, svi smo te srdačno dočekivali, ali nismo uspeli da te prevarimo. Želeli smo da te koristimo i onda kad ne budeš uz nas. Stavljali smo maske sa tvojim likom, govorili smo u tvoje ime i istovremeno smo se pobrinuli da budeš što je moguće dalje. Posmatrao si nas i nisi se usudio da nam ukažeš na greške. Umarala te je naša blizina, a mi nismo želeli da budeš jedan od nas. Otkidali smo delove tebe koji su nam odgovarali, a ostatke smo dobro sakrivali. Ipak, ti si uvek hteo da nas zagriliš. Svi smo bili isti u tvojim očima, Avramovi sinove od ove ili one druge majke.

Pored svega toga, u tvoju korist se može reći da nisi odustao i da si često pokušavao da nam se vratiš.

U tvojoj poslednjoj poseti, nisi stigao ni da raspakuješ kofere, kada su Ovi izazvali, a Oni odgovorili. Ovi te nisu imali, a Oni su te ignorisali.

Primio te je višak smrti u vazduhu. Ogroman vir je usisavao živote i izbacivao ih u večnu prazninu. Hiljade uspaljenih su bili oko tebe. Pružio si ruke, jednu nama, drugu neprijatelju. Jednu neprijatelju, drugu njima. Molio si da napraviš lanac razboritosti, ali ni jedna ruka podrške nije uspela da prođe barikade ludila. Bilo je onih koji su se nagomilali u skloništima ili su tek tako ginuli na ulicama i u zgradama. Nasuprot njima, drugi, sa očima koje su zračile besom, su počeli da ti seku prste. Već kod palca su navalile krvopije da piju.

Na trenutak si osetio slabost, tečnost života je sisana sa žarom, sve se obojilo u crveno, međutim, siguran u pravednost tvog puta,

nastavio si da nudiš ruke svakom ko je bio zainteresovan. Ubrzo si shvatio da si nepoželjan i odmah si pozvao u pomoć prijateljice, Ljubav, Simpatiju i Nežnost. Možda ce oni doneti svima tišinu. Eho glasova kukavnih je progutala buka mase koja je pozdravljala Zlo. Suze su se mešale sa krvlju i znojem. Bog te je pitao kako je stigao u molitve tvojih ubica. Nisi znao sta da odgovoriš i on je povikao da nije zbog toga stvorio svet. Teški oblaci sačinjeni od straha od današnjice i neizvesne budućnosti zaustavili su njegov poziv. Pred očajem i nedostatkom vere u postojanje dobre namere, povukao si se u sebe. Zatvorio si se u tih ugao i posramljeno si se nasmešio. Odrubljena glava se otkotrljala pred tvoje noge i vratila ti osmeh, zadovoljna tvojim neuspehom. Hteo si da je pitaš čiji je sin, po starom plemenskom običaju, ali u tom trenutku to već nije izgledalo važno. Svuda su bili posećeni, a sa njima su se otkidali parčići iz tvog tela. Reke krvi su tekle u pozadini, razjašnjavajući nam da smo svi isti, u dobru i u zlu, pogotovo u zlu. Previjajući se u bolovima, čekao si kraj bitke.

Odjednom te je neko pomenuo, pokušavajući da se seti crta tvog lica. Zvao te je, poziv je postajao sve glasniji i odjekivao je tišini, koja se rasprostrela po celoj oblasti.

Ti si bio istovremeno srećan i prepadnut. Upitao si se da li je ovde nešto naučeno i istovremeno si sam sebi odgovorio da nije. Doduše sada svi imaju razum, ali ti, Razum, još uvek si se zakopavao duboko u zemlju i tražio način da pobegneš.

Uskoro opet nećeš biti u našem kraju, povremeno ćeš nas posećivati i srdačno ćemo te primati...

PLAVA LINIJA

Plava linija se probila iz sopstvenog nepostojanja na moj papir. Morao sam je nastaviti, verovatno je potreban izuzetno naporan rad izmisliti sebe, pa ne bi bilo pristojno da je ignorišem.

Zeleno, boja se promenila. Ruka mi podrhtava. Livada. Dugo nisam bio u prirodi. Iz papira cveta raznobojno cveće, crvena, žuta i ljubičasta su se naizmenično poigravale mojim očima.

Spuštam šaku na papir. Ona se skuplja u pesnicu. Vraćam izgužvan crtež na sto i počinjem da ga ravnam ubrzanim pokretima. Ne uspevam da ga ispravim. Ne može se ispraviti, zaključujem i uzimam olovku u ruku. Ruka pleše praistorijski ples nad veselim bojama prirode. List papira se ispunjava crnom bojom i počinje da ispunjava svoju životnu misiju kao čuvar poruke.

Sto mi nestaje ispod ruku, za njim i ostali nameštaj, soba, stan, zgrada, ulica... belina se

širi na sve strane. Samo je papir ostao, lebdeći u vazduhu čeka čist um da ga pročita.

Prilazi kolona ljudi, beskonačna siva linija. Stari, mladi, sredovečni, žene i muškarci, jedno po jedno prilaze papiru, posmatraju ga i nakon nekoliko trenutaka nastavljaju dalje mehaničkim hodom, lagano se topeći.

Trudna žena je stigla na red, ali umesto u crtež, oči su joj uperene u njen stomak. Blažen osmeh joj prelazi preko lica, ona leže i širi noge. Čuje se plač bebe. Glava viri ispod majčine haljine i ubrzo se pojavljuje i celo telo.

Majka ustaje i podiže novorođenče u zagrljaj. Ono preko njenog ramena gleda u papir i plač prestaje. U bebinim očima zasija odsjaj livade i svi prisutni posmatraju zrak koji iz njih izlazi.

Trava golica tabane, nozdrve ispunjava miris poljskog cveća i osmeh se širi na licu.

Ležem na travu i gledam u nebo. Sunce mi se smeši, namigujem mu i zatvaram oči.

Daniela često pozivaju na Univerzitet u Tel Avivu gde prenosi svoja poslovna iskustva

TAMNA STRANA PRIMENJENE FILOZOFIJE

«Možda si ti više učio po fakultetima od mene, sine, ali ja sam pametniji. Nema škole k'o što je ulica», šištao je Zoran Gavranović - Gavran kroz zube nalik na tastaturu sintisajzera na kome sviraju turbo folk u zadimljenim kafanama.

Stvarno se ovo ne uči na fakultetu, mislio je Petar pljujući krv na pločnik. Pogled mu se zamutio i samo je naslućivao siluetu modernog srpskog biznismena, kljunastog nosa i ptičjeg imena, niskog i mršavog, a u pozadini tri gorile koje su Petra pre nekoliko trenutaka profesionalno obradile. Knjige filozofije nad kojima je provodio besane noći nisu govorile o neobičnom osećaju koji ima jezik dok proverava tanke i oštre pukotine na slomljenim zubima.

Petar Mirković, magistar primenjene filozofije je bio na usponu svoje akademske karijere, kada su ga prijatelji ubedili da je sada pravo vreme baviti se biznisom. Vlast se promenila, Srbija hrabro korača napred. Doduše to i nije bilo teško, jer posle mraka diktature i sveća za pokoj duše izgleda kao svetla budućnost. On je poznavao ekonomiju, onako, iz daleka, ali se oslanjao na svoju inteligenciju i razvijen osećaj za logiku koji je posedovao. Međutim, nije prošlo puno vremena i sva ušteđevina, koju je Petar uložio, nestala je u džepovima kojekakvih sumnjivih poslovnih partnera. Što se njega tiče, sve je bilo u redu. Platilo je, doduše malo skupo, školu života i bez dvoumljenja je odlučio da se opet ozbiljno posveti svojoj službi asistenta na fakultetu, koju je prilično zapustio. To bi i ostvario, da se niotkuda nije pojavio dotični Gavran sa potražnjom nepostojećeg duga. Petar je pokušao da objasni da je taj dug odavno vratio, ali s obzirom da Gavran nije dobio nikakav novac, a nije ni imao volje da proveri ko tu koga vara i muti, ceo slučaj je došao do jednostranog pesničenja u jednoj mračnoj uličici centra Beograda.

Ležeći nepokretno na hladnom i vlažnom betonu Petar se napinjavao da shvati tumačenje po kome ima sreće što je Gavran dobar čovek. U suprotnom, Petru bi već zijalo par suvišnih rupa u čelu, po novokomponovanom kodeksu srpske ekonomije. Gavranovo saosećanje sa Petrovom teškom situacijom polako je nestajalo. Po svemu sudeći, ukoliko pare ne budu isplaćene u roku od mesec dana, naravno sa kamatom, neće više biti mesta za oproštaj. Šteta je da se to desi, to će sigurno mnogo teško pasti njegovoj studentkinji. Kako li je Gavran samo saznao da je Petar nedavno počeo da izlazi sa jednom simpatičnom brinetom sa treće godine?

Petar se napinjavao da filozofski razmotri situaciju, ali mu je izgledalo da nema dovoljno umeća za to. Jedino je uočio paradoks koji je bio vezan za Dekartovu poznatu rečenicu: «Mislim, dakle postojim». Sa jedne strane, za Gavrana bi bilo teško reći da misli, ali bolovi u celom telu su navodili Petra da itekako bude svestan Gavranovog postojanja. Sa druge strane, iako je bio cenjen mislilac na Filozofskom fakultetu od strane skoro svih profesora, postoji realna mogućnost da ubrzo Petar, jednostavno, prestane da postoji. Za kraj, predočena mu je demokratska mogućnost da se obrati policiji. To je praćeno Gavranovim smehom koji se pretvorio u truli kašalj, tako da nisu bila potrebna dodatna objašnjenja.

Koraci Gavrana i njegove ekipe su odjekivali kroz noć. Petar je nekako stao na noge. Majica mu je

bila umrljana krvlju i blatom. Probao je da je očisti, ali je ubrzo shvatio da će morati da stigne na sastanak sa svojom dragom studentkinjom u nešto manje reprezentativnom stanju.

«Opet kasniš, zakasnićemo na...», Mirjana je zanemela pred prizorom svog dečka.

«... film», Petar je završio rečenicu sa usiljenim osmehom na licu.

Klonuo je u fotelju i ukratko ispričao svojoj Miri šta se dogodilo.

«Pa, brate, to je strašno! Čovek više ne može ni da ide ulicom bez da ga neka nevolja ne strefi!», sa suzama u očima, donela je led uvijen u krpju.

Brate? Nazvala si me «Brate»? Ta reč je odjekivala u Petrovim mislima. Ono što smo sinoć radili sigurno ne bi probala sa svojim bratom! Znači i ova veza je gotova. Budi bar poštena, pa priznaj da tražiš nekoga ko se manje bavi teorijom a više praksom života. U redu je, razumeću, takvo je vreme, pored svih ideala, treba i od nečega živeti. Uzgred, imam već desetinu sestara kao što si ti.

Petar nije imao snage da išta kaže. Pustio je Miru da ga malo očisti, zahvalio se i pod, ne previše lažnim, izgovorom da se ne oseća najbolje, otišao je kući.

Sledećih nedelju dana radio je na prikupljanju para. Suma je bila velika, prevelika za njegove mogućnosti. Previjao se lažući porodicu o razlozima za neobično visoku pozajmicu, ali i pored sve dobre volje, jedva je četvrtinu novca uspeo da sakupi. Kada se već umorio od tog sizifovskog posla, počeo je da se bavi hipotezama.

I šta ako skupi taj novac, razmišljao je. Dodatnih prihoda u ovom trenutku nema, ostaje mu da živi od tanke plate asistenta. Jedva će imati para knjige da kupi. Pored toga, taj Gavran ga sigurno neće tek tako ostaviti na miru. Misliće da ima šta da se muze pa će već izmisliti još nešto. Kamata! Gavran je pominjao neku kamatu, a nije ni rekao koliko ona iznosi! Kako je samo to zaboravio? Praktično, Petar je danas doživotni zarobljenik jedne najobičnije barabe! Mora da postoji lek za tu situaciju. Izgleda da mirno objašnjenje situacije Gavranu, neće pomoći. Fizički obračun ne dolazi u obzir, a kada se odbaci i obračanje nadležnim organima, jedino rešenje koje ostaje je jednostavno pobeći. Posle ozbiljnijeg razmatranja te opcije i pomnog proučavanja administrativne mape Savezne republike Jugoslavije, Petra je savladao očaj. Još jednom je prebrojao novac koji je izmolio, samo ovog puta je pravio drugu vrstu računice.

Znao je latinski, pročitao je ne malo knjiga na tom mrtvom jeziku. To se lepo uklapa u njegovo stanje, pa i on sam je skoro mrtav, nasmejao se u sebi. Sa tim znanjem mu sigurno ne bi bilo teško da nauči italijanski. Možda i francuski, čak i španski. Pored toga, znao je i malo engleskog. Oči su mu jurile po mapi Evrope. Da li će to biti dovoljno? Nije bitno, u svakom slučaju je to trenutno najizgledniji način spasti se. Radiće kao kelner, perač sudova, radnik na građevini... To mu i odgovara, tako će imati priliku da izbliza bolje upozna novu sredinu. Mlad je, ceo život je pred njim. Porodica će već razumeti, valda će i oprostiti. Petar je napokon mogao u krevetu pred spavanje da se bavi drugim, nešto vedrijim rešenjem svojih egzistencijalnih problema. Pripremio se za put, brzo i u tajnosti. Na aerodrom je došao sa roditeljima i Mirom.

Nakon što mu nije odgovarala na telefon preko deset dana, poruka koju je ostavio je izazvala željeni efekat i Mira je došla da se oprost. Verovatno da bi i sebi oprostila novostečeni materijalistički pristup njihovoj, inače romantičnoj vezi. Možda i da bi je Petar bolje zapamtio i, ako neka buduća situacija dozvoli, izvukao je iz besciljnog životarenja u Beogradu.

Zagrljen sa majkom, krajičkom oka je zapazio nepozvanu i nepoželjnu pratnju koja se približavala.

«Je li, sine, tako bi ti nama da zapališ?», pristojno mu je pružao ruku Gavran.

Snažan stisak je nagoveštavao nevolje. Petar je zamolio Gavrana da nastave razgovor po strani, porodica ne mora da bude umešana.

«Zavisi sta imaš za mene, može biti da ćemo morati i njih da umešamo», smeškao se Gavran. Petar ga je posmatrao staklenastim pogledom. Nije uspeo da pronađe način kako da pobije jednostavnu logiku kriminalca koji je stajao pred njim.

«Nemam, prosto nemam.» bilo je sve što je uspeo da izusti.

«Dođe mi sada da ti slomim sve kosti. Jednu po jednu.» objavio je Gavran, «ali nešto mi ne daje. Ti sigurno misliš da sam ja glup, magistre. Možda i jesam, ali kada vidim čoveka koji napušta sve što ima, shvatam o čemu se radi. To je problem, izgleda da sam omekšao, postao emocionalan.»

Petru je sve to izgledalo kao jeftin film o mafiji. Osmeh mu se razvukao na licu.

«Nemoj da se keziš!» Gavran je pokušavao da se naljuti. «Ajde, žuri, pobeći ce ti avion!» Još jednom mu je stisnuo ruku za oproštaj, ovog puta je par kostiju Petrove šake krcnulo. „Ne zaboravi kad se vratiš da zatvoriš račun“.

Zavaljen u neudobnom sedištu turističke klase, masirajući šaku i sređujući utiske sa neobičnog ispraćaja, Petar se setio Ajnštajnovе teorije relativiteta. Kao svoj privatni dokaz, osećao je zahvalnost čoveku, koji mu je zamalo uništio i zauvek promenio život.

USPEŠNO VEČE

„Mnogo dobar ukus! A i miris je odličan!“, uživao je u prvom gutljaju.

Istini za volju, ni ukus ni miris nisu bili posebni. Čak bi se reklo da je piće bilo prilično niskog kvaliteta.

„Ovo mi je baš trebalo!“, prokomentarisao je drugi gutljaj.

Istini za volju, nije mu nešto posebno bila potrebna čaša vina. Dan je prošao uobičajeno i isto tako je mogao u ovim trenucima da bude na bilo kojem drugom mestu.

U svakom slučaju nije imao ono što mu je zaista potrebno.

„Baš znam da pijem!“, zaključio je ispraznivši čašu u trećem gutljaju.

Istini za volju, već je osećao blagu vrtoglavicu i srećom u ove kasne sate mu niko neće tražiti da demonstrira svoje profesionalne sposobnosti, to bi sada moglo da mu naruši reputaciju koju je gradio godinama.

„Bar na nivou, devojke na nivou“, posmatrao je ispitivački privlačnu ženu koja je sela pored njega.

Istini za volju, u baru su se skupljali razni sumnjivi tipovi. Ona je bila starija od njega, po gruboj proceni, bar deset godina i on nije bio prvi pored koga je sela. Ni deseti. Nada da će naći princa na belom konju joj je već dugo bila u procesu nestajanja.

„Mogu da joj ponudim piće“, bio je pun samopouzdanja.

Istini za volju, od uzbuđenja odvratio je pomerio usta, kao riba na suvom. Ona ga je potcenjivački i sa gađenjem pogledala i ubrzo je otišla u drugi kraj bara.

„Uspešno večer!“, bio je zadovoljan provodom.

Istini za volju, nakon pet minuta se odvuкао kući, podgrejao večeru u mikrotalasnoj rerni i legao u hladan krevet.

JOŠ JEDNO JUTRO

Prijatno sivo. Dve reči koje, u principu, ne bi trebalo da se slažu jedna pored druge. Međutim ovaj oblak ih miri, on izgleda savršeno sa svojim nijansama, uklapa se negde duboko u duši i popunjava prazan prostor za koji nisam ni slutio da postoji, ali sam srećan sto se našlo nešto što će ga naseliti.

Ovi trenuci su vredni svega, od kad sam odlučio da svoj život pretvorim u neprekidnu i često besmislenу avanturu, nisam imao previše prilika da uživam u njemu. Srećom, proizvoljni oblici se pojavljuju na plavoj površini koji ostavljaju utisak da je Njemu ceo ovaj svet jedno veliko platno na kojem On može da vežba umetnost. I ja težim da budem kao oni. Težim svom svojom tezinom da lebdim i posmatram sve od gore. Da mi zastane dah od lepote, da pustim prirodu da me zapanji, da me iznenadi, da me inspiriše.

Nazad na posao. Tu je sustina, u stvaranju, u novom koji pomaže da se staro zaboravi. Da li ima smisla u ovome sto radim? Uvek mogu da se utešim da to utiče na druge, ali da li zaista provodim svoj ograničeni život na pravi način? Odgovor je samo jedan, rad, to je ono sto me održava u pokretu, bez mogućnosti da se previše bavim besmislenim pitanjima o smislu.

U prethodnom pokušaju, maksimalno iskoristivši prednosti Interneta, izbrisao sam granice i dodirnuo nepoznate, dajući im poklon, rezultat mog rada. Ispostavilo da je ono sto sam napravio pomoglo osmehu da se vrati na lica ljudi. To zvuci divno, satisfakcija zbog koje sam se od samog početka uputio u preduzetništvo. Niti znam ko se nalazi iza imena, niti je bitno ko je uživao u plodovima moga truda. Ko sam ja da merim vrednost jednog ljudskog bića, kad ono ispunjava moj ego ponosom i prividnom vrednošću? Sputavati ego da bi nešto moglo da ga udovolji je interesantan paradoks, kojim nemam nameru da se bavim. Opet se smisao vraća u prvi plan, a sa njim je još teže da se suoči.

Danas se bavim nečim što izgleda veoma korisno i inovativno. Znam da će sutra biti zastarelo, ali bar će učestvovati u procesu zastarevanja sebe i mnogih drugih stvari kojima se ljudi bave danas. Uzeti udeo u stvaranju istorije je još jedan interesantan paradoks. Radiš da bi napravio nešto što će biti prevaziđeno, ali se nadaš da će se neko, nekad, setiti da si postojao. Malo je njih kojima to uspeva, ali nada da ćeš ući u taj ekskluzivni klub je jača od očaja da ćeš proživeti život koji će, u najboljem slučaju, biti upisan u neko porodično stablo.

Ni oblak nije bolji, on nam je lep, zasniva nam na najtananim strunama duše, pa se onda pretvori u par litara vode. Ko pamti da se osvežavajuća kiša iznedrila iz stvorenja divnih sivih boja?

Zahvaljujem se prozoru koji mi je dao priliku da se pozabavim svojom dušom. Okrećem glavu od njega i vraćam se u svakodnevnicu. Imam previše posla da je pretvorim u nešto izuzetno, bar za mene. Nemam drugu, pa neka bar ova bude posebna.

Miriam AVIEZER STEINER

Kratka BIOGRAFIJA

Miriam poznajemo kao dugogodišnju predsjednicu našeg Hitahduta, kao aktivisticu koja brine sve do danas da preživeli Holokausta dobiju sve što im pripada, da ovekoveči priče preživelih svjedočanstvima koja se čuvaju arhivi Jad Vašema, da kao član Komisije za priznavanje Pravednika među narodima, otkrije sve više Pravednika koji su spasavali Jevreje Jugoslavije, da pokušava prikazati Holokaust u Jugoslaviji kao mikrokosmos Holokausta u Evropi.

No, omladina posleratne Jugoslavije, u godinama od 1958 do 1970 poznaje Miriam kao vaspitačicu koja je u okviru rada u Savezu jevrejskih opština Jugoslavije organizovala rad na ljetovanjima, međuklupskim sastancima, rad koji se pretvorio u prisna prijateljstva koja traju sve do danas.

Trenutno je Miriam angažovana oko realizacije dokumentarnog filma HOLOKAUST U JUGOSLAVIJI 1941do 1945 i nastavlja rad Cvi Lokera u arhivi Eventov, arhivi našeg udruženja – HOJ.

Ovo je prilika da upoznamo Miriam malo bolje. Rođena je u Karlovcu, 1935, ali je porodica živela u Trebnju, malom gradiću u Sloveniji gdje je otac vodio apoteku. Godine II sv.rata: Stara Gradiška, Italija, partizani.

Vrativši se u Jugoslaviju, sredinom 1945, porodica se nastanila u Ljubljani. Miriam počinje sa 11 godina redovno školovanje koje se nastavlja sve do studija Komparativne književnosti na Univerzitetu u Ljubljani. Godine 1963. dobiva stipendiju JOINTa za 2godišnji studij u Jerusalemu za direktore općinskih centara, (Evropean Community Center Directors). Vrativši se u Jugoslaviju posvećuje se radu sa jevrejskom decom i omladinom. "Bio je to najlepší period u mom životu", kaže

Miriam. „Period divnih prijateljstva, druženja i zajedničkog traganja za jevrejskim identitetom. Bila sam svega par godina starija od njih pa smo lako našli zajednički jezik” . Nakon 8 godina intenzivnog rada u okviru Saveza jevrejskih opština, Miriam 1971. dolazi u Izrael. Bila je među osnivačima Philip Lown Communitz Center u Jerusalemu gdje je radila 10 godina. 1983. počela je da radi u Jad Vašemu najprije na pripremi Pinkas kehilot Jugoslavija uz urednika Cvi Lokera, u arhivi , intervjuiše preživele iz Jugoslavije, drži predavanja na seminarima u Jad Vašemu, piše priče spasavanja sa područja tadašnje Jugoslavije i Albanije za Leksikon Pravednika koji je upravo štampan na engleskom.

Miriam, privatno, je književnik. Piše kratke priče koje objavljuje od 1954 u literarnim časopisima u Sloveniji, Hrvatskoj (Omanut ,Izraelu, USA. Njena priča " A Gift,a Memory and the Thanks" Objavljena u Washington Postu,1982. veoma je zapažena i citirana na više mesta. Godine 2008. objavila je u izdanju Novi Liber u Zagrebu knjigu HRVATSKI PRAVEDNICI. No, najpoznatija je njena knjiga VOJNIK SA ZLATNIM DUGMETIMA, objavljena u originalu na slovenačkom jeziku, pod nazivom VOJAK Z ZLATIMI GUMBI, knjiga je prevedena na ivrit, engleski, hrvatski a odlomci iz knjige citirani su u mnogim časopisima i školskoj lektiri. Uključena je u specijalni projekt Holocaust Memorial Digest. i u nagrađenoj radio emisiji u Toronto (Canada) "Lost Innocence". Zapravo englesko izdanje korica pomenute knjige izradila je Jasna Kozlović, a za drugo izdanje kćerka Nogit i njen suprug Zohar. Miriamin suprug Šmuel, kojeg naši čitaoci znaju po mnogim dopisima o izraelskim novčanicama o istoriji Izraela putem novčanica, poreklom je iz Iraka, piše redovito u eminentnom časopisu SHEKEL u USA o jevrejskoj numizmatici i autor je dveju knjiga u kojima opisuje život i folklor iračkih Jevreja. Jedna knjiga THE ROSE WATER prevedena je na engleski. Kćerka Nogit, po profesiji psihoterapeut i suprug Zohar, grafičar imaju dvoje dece, Ariel 10 i Omer 5.

VOJNIK SA ZLATNIM DUGMETIMA - odlomak

Knjiga predstavlja Holokaust viđen dječjim očima. To je priča o djeci istrgnutoj iz bezbrižnog detinjstva i bačena u brutalnu svirepost rata.

Za svega nekoliko dana oni prerastu u odrasle ljude sposobni da podnesu glad, žeđ, bestijalnost kojoj su izloženi. No, najteža je nezamisliva neizvesnost da li će ikada ponovo

vidjeti mamu od koje su odvojeni. Samo njihov unutarnji svet, još uvek neokaljan, ispunjen dečjom maštom koja ih vodi u zemlju čudesa i bajki, omogućava im suočiti se sa stvarnošću, no i očuvati dječju čednost.

Odjednom je sve shvatila: ne, ona ne spava, ona ne sanja, ona je u kamionu, okružena vojnicima, sama je, bez mame, bez tate.

Odvode je nekamo.

Oteli su je.

Šćućurila se u kutu. Kamion se zaustavio. Pala jena pod, u zagrljaj straha koji ju je gnječio i davio.

Netko ju je zgrabio i spustio s kamiona. Istog trenutka kad je osjetila pod nogama čvrsto tlo, zemlju, asfalt, potrčala je i trčala je što je brže mogla, ne znajući kamo, samo daleko, daleko od vojnika. Iz daljine jed opirao poznati glas:

- Dajte mi moje dijete, moje dijete! Bibaaaa!

- Mama, mama, maaaaa! - vikala je Biba i trčala prema glasu.

Željela je nadjačati i zvižduk lokomotive i trubu kamiona i viku ženâ koje su je gurale. Probijala se između čizama, kovčega, kamiona, vagona, sanduka. Trčala je. Trčala je prema glasu koji ju je još uvijek promuklo zvao: Biba! Bibaaa!

I tada ju je ugledala. pazila je svoju majku. Dvojica vojnika držala su je za ruke, vukli su je za kosu, gurali zajedno s ostalim ženama kroz vrata vagona.

- M a m a a a ! - vrisnula je izbezumljena od straha, predosjećajući nešto strašno.

- Bibaaa! -- čula je plačljiv glas, jecaj majke, tu negdje pokraj sebe, iznad sebe.

Ugledala je majku, majka je ugledala nju. Majka je pružila ruku kojom se dotle držala za vrata, a onda je naglo nestala. U istom ju je trenutku netko grubo zgrabio za kosu i podigao sa zemlje. Vikala je, tukla, grizla, koprcala se, zahtijevala je da je puste na zemlju. Osjećala je da je nose kroz gomilu, da se sve više udaljava od mjesta gdje je nestala mama. Ponovo je ugledala vlak, pa velika, otvorena vrata, točno onakva kroz kakva je nestala mama. Tračak nade smirio ju je. Možda ide k mami. Činilo joj se da ponovo leti po zraku i u sljedećem je trenutku opet udarila o nešto tvrdo, o neki željezni predmet. U glavi ju je zaboljelo i uplašila se da će joj na čelu nešto narasti od tog udarca, da joj se glava povećava. Držala se objema rukama za glavu. Tisuću sićušnih slika pojurilo joj je kroz sjećanje munjevito brzinom, preplićući se jedna s drugom: Tit bez naočala, mama među vojnicima, vojnik s velikim trbuhom, čovjek s brčićima koji viče i prijeti prstom. Otvorila je oči, želeći da pobjegne.

Čvrsto se zagledala u mrak. Osluhнула je. Drveno tlo na kojem je sjedila počelo se odjednom ljuljati, pomicati se, zanositi ovamo i onamo kao na valovima. Čula je pod sobom štopot kotača. Ona se, dakle, vozi! Ona je u nekom vlaku. Ona odlazi. Odvode je. A mama? Skočila je.

- Otvorite, otvorite! - stala je divlje vikati, udarajući po zatvorenim vratima vagona koji je sada već sasvim brzo jurio.

- Otvorite! -- vikala je izbezumljena od straha da je odvode nekamo daleko od mame.

Voz je jurio sve brže.

- Otvorite, otvorite - ponavljala je vičući.

Ali se odzvuk njenog glasa odbijao od strane vagona i vraćao joj se, ponavljajući kao u horu: Otvorite, otvorite!

No unatoč toj njenoj vici, unatoč svemu, vrata su ustrajno i dalje ostala zatvorena.

- Otvorite, otvorite - bezumno je preklinjala, ali sada sve tiše.

Skupila se u klupko, pritisnuta strahom koji se nadvio nad njom. Priljubila se licem uz daske vrata, znajući samo jedno: da se ne smije okrenuti.

Što je to iza njenih leđa?

Provalija?

Čudovište?

Vojnik sa štapićem?

Divlja zvijer?

Nešto se pomaklo. Još više se priljubila uz daske vrata. Prikupila je svu hrabrost, iako joj je strah ledio tijelo, i okrenula se.

Osjetila je da se još netko nalazi u vagonu. Tko? Gdje? Možda ovdje, sasvim kraj nje. Možda će upravo sada pružiti svoje dugačke kandže. Zatvorila je oči, prepuštajući se sudbini. Ostala je tako jedno vrijeme, cijelu jednu dugu vječnost. No ništa se nije dogodilo. Oko nje je vladala tišina ispunjena nečijom prisutnošću. Ispod koljena ravnomojno su šklopotali kotači. Otvorila je oči, pokušavajući se priviknuti na mrak. Na tamu koja joj je donosila strah i neizvjesnost. Gledala je uporno i sa strepnjom u mrak. Znala je da se ovdje nešto nalazi i plašila se otkriti što je to. Mrak se počeo polako razbijati. Uskoro je već mogla razabrati obrise prostorije u kojoj se našla. Tada je pogledala pred sebe.

Pred njom je na podu sjedila golema grupa ljudi. Ne, to nisu ljudi.

To su djeca. Djeca!

Sjedila su okrenuta prema njoj, skupljena u klupko.

Gledala ih je.

Sada je sve vidjela sasvim jasno, kao da je netko odjednom upalio svjetlo. Počela je shvaćati da je u zatvorenom prostoru i da su tu,

osim nje, još i neka druga djeca. Bilo je mnogo djece, sav je prostor bio prepun djece, gotovo nije bilo mjesta gdje bi mogla stati noga. Kakva su to djeca? Čija? Kako su došla ovamo? Možda su to djeca sa sela? Sva ona djeca koja joj nisu htjela mahati. I još druga djeca iz škole, iz drugih sela. Ali ne, ovu djecu ovdje još nikada nije vidjela. Djeca su, ravnomjerno se ljuljajući, mirno sjedila i gledala u nju. I ona je gledala u njih. Odasvud su joj dolazile u susret velike začuđene oči. Nije se više plašila. Opustila je ramena i odjednom osjetila da je umorna i da je boli glava.

Jedna je djevojčica dopuzala do nje i nasmiješila joj se. Na njenoj ispruženoj ruci bila je nespretno privezana zvijezda. Ista onakva kakvu je imala i ona, Biba. Ista onakva kakvu je vidjela nacrtanu na vratima onog velikog vagona u koji su zatvorili mamu. Pogledala je djevojčicu kraj sebe, pa drugu i treću, pogledala je prema djeci, sva su imala zvijezdu, svako je imalo na rukavu točno onakvu zvijezdu kakvu je imala i ona.

Bilo joj je drago što i oni imaju zvijezdu, to je u njoj budilo osjećaj da se na neki način ipak nalazi napravom mjestu. Obrisala je suze i prihvatila pruženu ruku djevojčice. Djevojčica ju je povelala prema skupini djece. Sada ih je mogla vidjeti iz blizine. Svi su bili tijesno pripijeni jedni uz druge. U prvom je trenutku čak pomislila da su vezani jedno za drugo. Tek je potom shvatila da je prostor veoma tijesan i da ima mnogo više djece nego što ih može ovdje stati. Vidjele su se samo njihove širom otvorene oči i zvijezde. Odjednom joj je bilo drago što i ona ima zvijezdu, iako joj nije bilo sasvim jasno kako to da su isvi dobili baš takvu zvijezdu kakvu je imala i ona. Vjerojatno su svi bili kod onog mladog oficira na stanici. Gdje bi inače dobili jednake zvijezde? Možda onaj oficir i nije tako loš kako se činilo. Možda je namjerno izabrao od sve djece na svijetu baš ovu djecu ovdje i dao im zvijezde da bi se prepoznali među sobom. Još više joj je bilo drago zbog toga što i ona ima zvijezdu. Znala je da joj se baš zato djeca smiješe i prave joj mjesto, da ih se ne boji zato što imaju zvijezde kakva je i njena.

Nije bilo lako pronaći barem malo mjesta i za Bibu. Jedna je djevojčica pokazala kako treba da stavi glavu u njeno naručje, kako da legne da bi tirne svojim tijelom poslužila kao jastuk nekom drugom djetetu. Netko joj je pokrio bose noge džemperom. A kad je zatvorila oči, činilo joj se da su i svi ostali to učinili.

Sada kad je strah popustio, kad je osjetila smirenosti spokojstvo, tek sada je osjetila da je boli glava. Ravnomjerno ritam vlaka u vožnji bio je sve jači i sve glasniji. Kotači su pjevali u

njenim ušima, u koljenima djevojčice u čijem je krilu ležala.

Zatvorila je oči. Vrtjelo joj se u glavi. Iako su joj oči bile zatvorene, prikazivali su joj se najrazličitiji prizori s iznakaženim licima. Osjećala je mučninu. Htjela je misliti na nešto drugo, na nešto lijepo, na nešto što nije u vezi s ovim vagonom, s ovom djecom ovdje. Oko nje je vladala tišina. Čulo se samo šklopotanje vlaka. Djeca su mirno i tiho ležala, no ona je osjećala da ne spavaju. Znala je da i djeca, poput nje, svejednako gledaju u mrak, da je svako od njih zaokupljeno svojim mislima, likovima dragih osoba.

I kao odjek njenih misli, kao odjek misli svih onih koji su velikim suznim očima gledali u tamu, sanja-reći, začuo se tih, plačljiv glasić iz jednog udaljenog kuta vagona. Taj je glasić zvao:

- Mama.

- Mama - ponovila je u sebi Biba, kao da pri tome izgovara molitvu.

- Mama - šaptala je djevojčica u njenom krilu.

Val uzbuđenja probudio se u Bibinim grudima i on je osjetila potrebu da vrisne, da utone u san, grleći tu najljepšu riječ među svim riječima.

Kroz usku pukotinu u stijeni vagona prodirala je svjetlost. Šuljala se u unutrašnjost vagona poput izbljedjele duge i dizala se do stropa vagona u obliku titrave prozirne zrake. Udarivši o strop, sunčana se zraka raspršila i nadvila nad tamnu gomilu na podu, osvjetljavajući siluete dječjih tijela.

Biba je bila budna. Nije ni spavala, već je cijelu noć čekala da svane. Sada, kad su prvi zraci jutra počeli dopirati do nje, osjetila je kako joj je laknulo. Tek je sada osjetila koliko je umorna, tek je sada mogla spavati, ali je bila suviše budna.

Gledala je pred sebe. Tračak svjetla igrao je na njenom licu, kao kad ogledalcem nekoga dražiš. Trepnula je očima, ali nije pomakla glavu. Gledala je i dalje u svjetlost, u taj sunčev sjaj. Podsjećao ju je na jutarnju maglu koju je već jednom davno vidjela. . .

.....Bio je još mrak kad se zaputila s Ivicom u šumu. Selo je još spavalo i nigdje nije bilo ni žive duše. Samo su stada ovaca, mekećuci, dolazila iz dvorišta, pridružujući se njihovu stadu. Ovce su gazile visoku, orošenu travu, krčeći sebi put kroz nju, spuštajući se u dolinu. Ona i Ivica trčale su svaka uz svoje stado, goneći ovce na puteljak i upućujući ih prema velikom pašnjaku, koji je ležao u dolini, okružen bogatim šumama. Morale su se probijati kroz visoku paprat, razdvajajući bodljikavo grmlje, kroz koprive, kroz mali i mlad šumarak, do doline koja je bila svakim korakom sve bliža, a

onda se odjednom pokazala pred njima. Ovce su potrčale, prepoznavši svoju dolinu. A ona i Ivica, oslobođene odgovornosti, ne moraju paziti na stada koja su ovdje bila sigurna i nikome na smetnji, pošle su u šumu da potraže jagode koje su kao velike crvene kapi virile ispod lišća i grmlja. Miris svježeg proljetnog jutra širio se svuda - i od drveća i od zemlje i od cvrkuta ptica. A njih dvije, ona i Ivica, trčale su, grlile stabla, verale se po drveću, tražile gljive i žir, otkrivale tajne koje su se skrivale u ovoj gustoj i dalekoj šumi. Išle su sve dalje i dalje, želeći da im se dogodi nešto neobično. Kad bi se umorile, sjelę bi i naslonile se na stablo, jele svježe jagode i promatrale izlazak sunca. Široki sjaj sunčeve prašine probijao se, titrajući, kroz granje, posrebrio je rosu na rascvalim granama i taj se sjaj svjetla širio u dugu koja se produžavala, tražeći put između grana. Bila je nalik na srebrni sag kojim će doći sunce na izlasku . . .

...Baš takva duga kao i ova ovdje koja je prodirala kroz pukotinu vagona.

Pogledala je oko sebe.

Ležala je u naručju djevojčice koja je bila naslonjena na drugu djevojčicu, ova opet na treću, treća na četvrtu. Djeca su ležala jedno pokraj drugoga u velikoj isprepletenoj gomili. Spavala su.

Vagon je sličio na staju. Ispod stropa bio je mali prozor. Na drvenom, prljavom podu ležala su djeca, a u jedinom praznom kutu stajala je posuda s poklopcem. Posuda je poskakivala i iz nje se širio zagušljiv smrad. Biba je promatrala djecu. Svako dijete posebice. Činilo joj se da su sva djeca jednaka, da strašno sličje jedno na drugo i nije mogla upamtiti ni jedno lice. Promatrala je jedno vrijeme džemper što ga je imala na sebi i znala je samo to da nije njezin. Lice djevojčice u čijem je krilu spavala razlikovalo se po nečemu od lica ostale djece i »ona je znala da je u nekoj vezi s džemperom. Odjednom se sjetila. Sjetila se svega, kao da joj je netko došapnuo. Sada je znala gdje je, kako je došla ovamo, znala je da je to vlak, zapravo veliki vagon u vlaku koji ih nekamo vozi. Sjetila se i toga kako je stigla ovamo. Znala je da je ovdje sama, bez mame, bez tate, s djecom koja su također sama i imaju zvijezde na rukavu baš kao i ona. Nije bila tužna. Ništa nije osjećala. Skinula je džemper i njime pokrila djevojčicu pokraj sebe...

Kliznula je pogledom po prostoru oko sebe. Drvena stijena vagona protezala se do kuta i tamo se nastavljala druga stijena, kraća od prve, a ova je opet vodila do kuta, od kuta dalje opet je vodila stijena. Drvena, čvorugava stijena. I sve su stjene vodile u kutove, a svi

kutovi zajedno sa stijenama dizali se prema gore, do stropa. A strop je bio kao i pod na kom su ležala djeca, bio je sastavljen od iskrivlanih, šupljikavih dasaka, čvorugav i prljav. Kad bi se vagon okrenuo naopačke, svi bi mogli tako ležati na strpu vagona.

Možda bi tamo bilo ljepše.

Ugledala je pukotinu u stijeni. Istu onu pukotinu kroz koju je maločas prodirala zraka sunčevog svjetla.

Polako se pomakla da ne probudi ostalu djecu, otpuzala je do pukotine, sklupčala se na podu i stala promatrati okolicu s one strane stijene.

Uz prugu je rasla niska, od sunca požutjela trava. Daleko naokolo nije bilo ni kuće, ni brdašca, ni šumarka, ni ljudi. Samo divlje, prašnjavo grmlje i žuta trava.

Nije se Čudila.

Ovaj je vlak sasvim drukčiji. Onaj kojim su se vozili od kuće imao je mekana sjedala iznad kojih je bilo ogledalo, a s druge strane slika nekog lijepog krajolika. Između sjedala, pod prozorom, bio je mali stolić koji se mogao podići, a veliki je prozor imao čak zavjesu. Kraj onoga su prozora jurila zelena polja, šume, potoci, stada ovaca, lijepe kuće s crvenim krovovima, ljudi, djeca, pastiri.

Ovo ovdje, doduše, bio je također Vlak. Kotači su ravnomjerno šklopotali, lokomotiva je zviždala i rigala dim, ali to su bile samo četiri drvene, čvorugave stijene, četiri ugla na kojima je stajao pričvršćen strop.

Zato ni vani nije moglo biti drukčije.

Djeca su se počela buditi. Bilo je dovoljno da se jedno dijete pomakne, pa da se svi probude. Za tili čas svi su bili na nogama. Protezali su se, zijevali, neki su plakali, mnogi su bili još cendravi. Počeli su pričati i Biba je sa zaprepaštenjem ustanovila da govore sasvim drugim jezicima i da uopće ne razumije ni riječi od onoga što su govorili. Zapazila je da ni sva djeca ne razumiju jedna drugu. Mnogi su govorili bakinim jezikom. No svi su imali jednu zajedničku i svoj djeci razumljivu riječ: Mama.

Bili su i različito odjeveni: u spavaćicama, u haljinicama, u zimskim kaputima, neki s cipelama na nogama, drugi bosu, neki s kapama na glavi, neki sa školskim torbama i u košuljama s oznakom škole. Neki su imali zvijezdu omotanu oko ruke, neki su je nosili na rukavu, neki na grudima. No činilo se da se već dugo voze zajedno. Biba nije znala po čemu je to zaključila, ali je bila uvjerena da je tako.

Na sanduku nasred vagona sjedila je Velika djevojčica. Sva su mala djeca bilo okupljena oko nje i ček-la u redu da ih ona počešlja, zakopča im haljine, zaveže vrpčice, popravi »frizuru«. Neki su došli do nje samo zato da joj

se pokažu »i da im ona potvrdi da su se dobro obukli i lijepo počejšljali. Plavokosa djevojčica s dugim uvojcima držala je u ruci crvene vrpčice, pokušavajući ih prstima izravnati, te pri tome skupljala usne kao da će svakog časa zaplakati. Progurala se do Velike djevojčice i upitala drhtavim glasom:

- Gdje je moja mama?

-- Pa vozimo se k njoj - odgovorila je Velika djevojčica, poravnavajući joj haljinicu i češljajući joj svilene uvojke. Plavokosa je djevojčica već slijedećeg trenutka zaboravila što je pitala. Smješkala se, čavrljala nešto s ostalom djecom, a kad je bila gotova, prepustila je mjesto slijedećoj djevojčici.

Djeca su se počela dijeliti u skupine. U jednom su se kutu igrale djevojčice; imale su lutku napravljenu od krpica i držale su je u velikoj kutiji koju su lijepo ukasile tako da je izgledala kao prava kraljevska postelja. Oblačile su lutku, češljale je, prale, razgovarale s njom kao da su sve one mame, a lutka njihovo dijete.

Malo dalje od njih igrali su se dječaci. Oni su se igrali kamenčićima ili su preplitali nekakav konac.

Samo je kod posude u kutu još uvijek bila gužva. Jedna je djevojčica stajala tamo pripijena uza zid i nikako se nije mogla odlučiti da sjedne na posudu. Gledala je oko sebe sva preplašena kao da traži pomoć. Dječak is kapom na glavi počeo je s mnogo razumijevanja tjerati ostale dječake u stranu, ali ni to nije pomoglo. Stidljiva je djevojčica još uvijek stajala uza zid, plakala i sa strepnjom gledala pred sebe. Djeca su se okupila oko nje, gledala su je kao da zajedno s njom čekaju što će biti dalje.

Netko joj je doviknuo:

~ Što čekaš? Hajde, sjedni! Zaklonit ćemo te!

Stidljiva je djevojčica šutjela. Nije razumjela. Nitko nije govorio njenim jezikom.

Onda je prišla Velika djevojčica. Ni ona se nije mogla sporazumjeti sa stidljivom djevojčicom. Pogledala je oko sebe kao da se nečega dosjetila. Počela je gurati djecu u stranu i ubrzanim kretnjama nešto tražiti i tražiti, sve dok nije to i našla. Bio je to neki stari konopac koji je već dugo ležao na podu. Prišla je posudi i potražila sa svake strane na stijenama čavle. Na jednoj ga je strani našla, ali ga na drugoj nije bilo. Zato je jedan čavao izvadila i zabila ga cipelom tamo gdje je trebalo, točno nasuprot čavlu s druge strane posude. Onda je omotala kraj konopca oko jednog čavla, zaobišla posudu i opet zavezala drugi kraj konopca oko drugog čavla. Okrenula se k djeci koja su je začuđeno i radozno gledala, htjela im je nešto

reći, ali kao da se sjetila da je neće razumjeti, pa je odlučila da im sve pokaže rukama.

Skinula je sa sebe džemper, provukle konopac kroz jedan, pa kroz drugi rukav, tako da je džemper sada visio na konopcu kao neka zavjesica, a onda ponovo svezala jedan kraj konopca na čavao. Opet se okrenula prema djeci, pokazala rukama da želi sakupiti još nekoliko džempera i drugih sličnih odjevnih predmeta. Djeca su se pogledala, živnula i počela skidati sa sebe džempere i kaputiće i donositi ili Velikoj djevojčici. Ona je sve to provlačila kroz konopac, a onda na kraju konopac opet omotala oko čavla. I gle, pred posudom je nastala divna, šarena zavjesa. Svi su dotrčali, okupili se pred zavjesom, skakali, brbljali. Stidljiva djevojčica, zbog koje je sve to bilo urađeno, zadovoljno se smiješila. Dječak s kapom prišao joj je, odgrnuo zavjesu s jedne strane i široko mahnuvši rukom pozvao je:

-- Izvolite, gospođice.

Djevojčica se zadovoljno nasmiješila i ušla.

Nikako se nisu mogli nagledati tog novog kutka. Bilo je kao da se igraju igre >>kazalište<<. Sada su svi htjeli ući. Velika je djevojčica uvela red. Ulazilo se s jedne, a izlazilo s druge strane. I svi su izlazili nasmijani, kao da su iza zavjese vidjeli nešto izvanredno.

Ali ta nova igra nije ih suviše dugo zabavljala. Iz posude je počelo zaudarati i smrad se širio po cijelom vagonu. Vratili su se nasvoja mjesta, svatko svojoj igri, svojoj skupini.

Plavokosa djevojčica počela je ponovo plakati i ponavljati:

- Gdje je moja mama?

A Velika joj je djevojčica odgovorila s dosadom u glasu: A, pa idemo k njoj.

Jedno je dijete - iz čista mira zaplakalo i malo – pomalo počela su plakati i druga djeca. Bilo je sve više takvih i plakala su sve jače. Velika ih je djevojčica smirivala, ali budući da to nije mnogo pomoglo, dovela je najmanju djecu k sebi na sanduk, tamo ih posjela i počela im pričati priče. Pričala je kao da pjeva uspavanku, ali ipak dovoljno glasno da su je mogli čuti i ostali. I jedna za drugom djeca su prekinula igre i stala slušati. Najprije su slušala ondje gdje ih je priča zatekla, a onda su puzeći došla do sanduka, smjestila se ondje i nastavila slušati. Mnogi je nisu razumjeli, ali se moglo razaznati, i po kretnjama i po pjesmi koju je pjevala, o čemu im priča, pa su nagađali i zapravo samo po kretanjama pratili tok priče. Mala su se djeca umirila, neka su zaspala, druga ušutjela. Riječi Velike djevojčice dopirale su do svakoga, čak do onih koji je nisu mogli razumjeti.

Velika je djevojčica pričala:

-- Konačno je svanuo dan koji je princ bio izabrao za veliko slavlje. Maćeha i njene dvije kćeri zaputile su se kočijama u dvorac, a Pepeljuga je ostala kod kuće. Ostavili su joj punu vreću graha koji je morala očistiti do njihova povratka. Pepeljuga se odmah latila posla. Ali sjedeći okružena grahom i pepelom rastužila se. Mislila je na to kako bi ona sigurno također išla na bal da je njena mama još živa. »Ne plači, Pepeljugo, evo, ja sam tu. Došla sam da ti pomognem.« Kraj Pepeljuge je stajala vila sa čarobnim štapićem. »Sigurno bi i ti htjela ići u dvorac na bal, zar ne?«_ »Da, veoma bih željela<<, šapnula je Pepeljuga ne vjerujući svojim očima. »E pa kad želiš, ići ćeš<<, rekla je vila. Čarobnim je štapićem dotakla Pepeljugu. Oblak prašine podigao se oko nje, a kad se razišao, na mjestu gdje je prije toga stajala Pepeljuga sada je stajala mlada lijepa djevojka u haljini od čista zlata. Tek bi po licu prepoznao u toj maloj princezi Pepeljugu. Ona nije mogla vjerovati svojim očima. Još nikada nije imala takvu haljinu i cipele s visokim peticama, jedva je znala hodati u njima. Pogledala se u bunaru i nije se mogla nadiviti vlastitoj pojavi. No vila ju je vodila dalje, pred kuću. Tamo je oko velike bundeve trčalo nekoliko miševa. Vila je čarobnim štapićem dotakla bundevu i miševu i odjednom se opet pojavio oblak iz kojega su se pokazali obrisi divne, zlatne kočije u koju su bili upregnuti vitki, bijeli konji. Vila se okrenula zapanjenoj Pepeljugi i rekla joj: »Idi sada i lijepo se zabavi. Samo pazi, moraš se vratiti prije ponoći, jer tada prestaje moja snaga i moć.« I Pepeljuga je krenula u dvorac na bal.

Sve se odjednom promijenilo. Zvonki glas Velike djevojčice odvodio je djecu u jedan drugi svijet. Neprimjetno su svi tonuli u čarobni svijet kraljevića, princeza, vila i raznih čuda. Jednolično šklopotanje kotača bilo je sada tandrkanje kočije koja vozi Pepeljugu na bal; zvižduk lokomotive bio je zvuk zlatnog sata kojije otkucavao ponoć, a dim koji je prodirao kroz pukotine vagona bio je prašina koju su dizali konji upregnuti u kočije.

Zrak je bio zagušljiv. Vrućina je pritiskala ispod stropa, sunce je prodiralo kroz mali prozor, iz posude u kutu širio se strašan smrad, ali djeca nisu ništa od svega toga osjećala. Ona su samo pratila Pepeljugu na njenom putu, strepeći da li će uspjeti vratiti se na vrijeme.

Velika je djevojčica upravo htjela nastaviti s drugom pričom kadli je vlak naglo i cvileći stao. Čuli su izvana korake; glasove, razgovor. Netko je prišao njihovom vagonu. Vrata su se polako otvorila.

U vagon je uskočio vojnik.

Nije ih ni pogledao Okretao se kao da nešto traži i odjednom je naglo zastao ugledavši zavjesu. Okrenuo se ljutito prema djeci, a pogled mu je kružio kao da pita: »Tko je to uradio? A? Tko? Pokazat ću ja vama!<< Velikim je koracima pošao do zavjese, pocijepao je i sa gađenjem iznio posudu. Djeca su sjedila stisnuta jedno uz drugo i čekala, Vojnik se vratio. Postavio je praznu i čistu posudu na isto mjesto, netko mu je izvana dodao košaru kruha i kantu vode, stavio je sve to na sredinu vagona i izašao.

Vlak je ponovno krenuo.

Djeca su nepomično sjedila i zurila u vrata.

Svakog je dana taj vojnik dolazio. Uvijek bi učinio jedno te isto. Odnio bi punu posudu, a onda je ponovno donio praznu i čistu, potom unio košaru kruha i kantu vode te otišao. I svakog su dana djeca još dugo I dugo nakon njegova odlaska samo sjedila i gledala u vrata. Ništa nisu govorila, ničim nisu pokazivala što misle, što osjećaju. No, potajno su se nadala da će se nešto neobično dogoditi kad se slijedeći put vrata otvore. Vjerovala su da će se, umjesto vojnika, možda na vratima pojaviti njihove mame, da će im dopustiti izaći, udahnuti malo svježeg zraka, vidjeti dan, sunce, svjetlo... makar samo na časak. Nadala su se da će kroz vrata koja su se otvorila ući netko koga su dugo očekivali, kome su se nadali, da će se dogoditi nešto posve drugo, nešto osobito lijepo.

Ali je uvijek došao on - vojnik. Ništa im nije rekao, ništa im nije učinio, nikoga nije dotakao. Nije čak imao pušku. Donosio im je kruh i vodu. No, nakon njegova odlaska u zraku je ostala lebdjeti tuga, a zajedno s njom rasla je i mržnja.

Kao da prodire u njihove misli, Velika im je djevojčica počela pričati tiho, gotovo neprimjetno. Pričala im je priču o strašnom divu što jede ljude i o njegovim čizmama u kojima je mogao preskočiti i brda i doline i mora i šume.

Velika je djevojčica pričala:

- Kad je div došao kući, zatekao je tamo sedam patuljaka. Zalutali su i tražili prenoćište, ne sluteći kamo su stigli. »Za ručak će mi dobro prijati<<, mislio je div i primio ih vrlo ljubazno. Dao im je da spavaju u sobi njegovih kćeri, svih sedam jednako zlih kao što je bio i otac. Patuljci su brzo shvatili kamo su to došli i mogli su zamisliti kakva ih sudbina čeka. Počeli su razmišljati kako da se spasu. Iznosili su svakojake prijedloge, ali bi svaki prijedlog odmah i odbacili, dok se najmlađi među njima nije sjetio: »Zamijenit ćemo naše spavaće kape

s kapama divovih kćeri i kad ujutro div dođe, mislit će da mi spavamo tamo, pa će umjesto nas pojesti vlastite kćeri.<<

Priča je polako prodirala u srca djece. Lik vojnika još je uvijek bio prisutan, kao da je još tu, namrgođen, bez kape, ljutit. I uz taj lik vojnika rastao je drugi lik, lik diva što jede ljudska bića. Ta su dva lika prelazila jedan u drugi, sve dok vojnik nije postao div, a div vojnik.

- Tako je i bilo - nastavila je pričati Velika djevojčica. - Kad je div došao ujutro u sobu, nije mnogo gledao, već se smjesta zaputio prema krevetu gdje je ispod pokrivača virilo sedam patuljastih kapa. Zgrabio ih je razvrstavati kao da svako od njih ima svoje određeno mjesto. Velika je djevojčica počela dijeliti kruh. Dječak s kapom joj je pomagao.

Biba je još uvijek sjedila uz pukotinu i promatrala djecu. Osjećala je potrebu da se sakrije, da pobjegne, da ode odavde. Hvatao ju je strah, a nije znala zašto. Da li zbog vojnika? Ili zbog grozne priče koju još nikada do tada nije bila čula? Ili zbog nečega nepoznatog i neodređenog? Osjećala se osamljenom. Nitko dosada nije zamijetio da nije sudjelovala u njihovom veselju.

Upravo dok je razmišljala o tome, prišao joj je dječak s kapom. Kleknuo je kraj nje, pružio joj kruh, nasmiješio joj se i progovorio na njezinom jeziku:

-- Jedi polako, mrvicu po mrvicu, onako kako jedu ptice, da ne ogladniš suviše brzo, jer do sutra nećeš dobiti ništa drugo.

Zahvalila mu je i odmah uradila onako kako joj je on rekao. On je čekao da vidi je li ga ona razumjela, a onda je zadovoljno kimnuo glavom i pošao dalje. Gledala je za njim. Bilo joj je lakše, jer je sada znala da još netko govori istim jezikom kojim govori i ona, i to ne bilo tko nego baš on, »glavni«, najhrabriji dječak. Osjećala je da joj je drag kao da joj je rođak.

Velika je djevojčica imala još malo čokolade u prahu. Nije bilo dovoljno za sve. Predložila je da je podijeli samo maloj djeci, a svi su na to pristali.

Dan je prošao. Tračak svjetla, koji je prodirao kroz prozor ispod stropa, nestao je i unutrašnjost vagona prekrilo je mrak, kao da je netko odjednom spustio zavjesu.

Djeca su se počela razmještati. Tražila su kutak, naslon, nečije krilo gdje bi mogla spustiti glavu, nasloniti se. Biba je dugo iščekivala ovaj trenutak. Cijeli se dan spremala da ode u kut iza zavjese i tek sada, kad su već svi legli i kad je pao mrak, pošla je, oprezno pipajući, uza stijenu prema posudi. Stidjela se već same

pomisli da će je čuti kad pođe tamo, pa je bila zadovoljna što je sve obavila u najvećoj tišini.

Nije znala gdje bi legla. Sva prikladna mjesta bila su već zaposjednuta. Čak je kod pukotine već netko spavao, a kod posude je suviše zaudarao smrad. Dok se osvrerala, tražeći mjesto, zamijetio ju je dječak s kapom.

- Ej, ti - pozvao ju je šapatom - dođi ovamo.

Otpuzala je do njega. Napravio joj je mjesto kraj sebe i prepustio joj pola vreće na kojoj je ležao. Tiho mu je zahvalila i legla, no nije mogla spavati. Htjela je s nekim pričati. Toliko je toga htjela pitati. Dječak sigurno sve zna. Bio je tako hrabar danas kad je popravio zavjesu. Ali kako da počne? Što da mu kaže? A možda je već zaspao, možda nije pripravan za razgovor, možda je umoran. Osluhнула je. Čula je ravnomjerno šklopotanje kotača i zveckanje posude u kutu. No, na to su se već svi toliko navikli da bi se sigurno probudili čim bi šklopotanje prestalo.

Iznenada je dječak sasvim uz njeno uho šapnuo

- Spavaš li?

- Ne.

- Ni ja. Hajde da pričamo.

- Hajdemo.

Pridigli su se, sjeli, primakli bliže jedno drugome, kako ne bi smetali drugima i - šutjeli. Nakon duge šutnje dječak je upitao:

- Kako ti je ime?

~ Biba. A tebi?

- Vlado.

Opet su šutjeli.

- Ideš li već u školu? - ponovno je pitao dječak.

-- Još ne idem. Na godinu ću poći.

- Ja idem već u treći razred.

- Stvarno? - divila mu se.

Opet su šutjeli. Onda se Biba ohrabrila i upitala:

- Reci, kamo mi to idemo?

- Daleko, u neku drugu zemlju.

- A kako se zove?

- Logor.

- Jesi li ti već bio ondje?

- Nisam.

Vlado je ušutio na način koji je jasno govorio da ne želi više nastaviti razgovor o tome. Spustio se na pod i legao na leđa.

Biba se uplašila da je razgovor završen i da dječak želi spavati, zato brzo upita:

- Kako si već dugo ti u vlaku?

- Tri dana.

- A ostali? Jesu li već dugo ovdje? Neke uopće ne razumijem, tako čudno govore.

- Oni su ovdje još dulje. Kad sam ja došao, bili su već svi ovdje. Samo si još ti došla nakon

mene. Oni su došli iz drugih zemalja i neki među njima se voze već veoma dugo.

Biba se već od samoga početka spremala da ga upita da li zna gdje su njihove mame, ali joj se već pri samoj pomisli na mamu grlo steglo.

Plašila se da će kad izgovori riječ »mama« zaplakati i Vlado će je smatrati cmizdravicom, pa je stoga odlučila da ga ništa ne pita. No ipak je progovorila.

- Vlado - rekla je i bilo joj je čudno što ga je nazvala imenom.

- Hmm?

- Reci, Zašto svi imamo zvijezde?

- Zato što smo Židovi - odgovorio je on kao nešto što je samo po sebi razumljivo.

- Što je to?

- Ne znam.

Ponovno su ušutjeli.

- Hajde da sada spavamo - rekao je Vlado i namjestio se udobnije.

- Dobro - složila se Biba.

Kad je spustila glavu na ležaj i dotakla se njegove kose, skupila je svu hrabrost i brzo ga upitala, trudeći se da pri tome ni na što ne misli:

-- A mame? Gdje su naše mame?

- Ne znam - odgovorio je on tiho i polako, kao da i sam upravo razmišlja o tome.

Činilo se da je bio na to pitanje pripravan i da je od samoga početka čekao da ga ona baš to i pita.

- Možda se voze istim ovim vlakom - Vidio sam kad su moju mamu zatvorili u isti takav vagon kakav je i ovaj naš.

»- I moju -« šapnula je Biba, ne mogavši više sputavati uzbuđenje.

Više nisu razgovarali. Ležali su mirno jedno pokraj drugoga, ali nisu spavali.

Možda je istina to što kaže Vlado. Možda se njena majka stvarno vozi istim ovim vlakom. Biba je uzbuđeno uzdahnula i počela se osvrutati oko sebe. Kako to da se nije već prije toga sjetila, da nije već prije mislila na to? Ta njenu su mamu zatvorili u vagon koji je sasvim isti kao i ovaj ovdje, s velikim drvenim vratima na kojima je nacrtana baš takva zvijezda kakvu nose i na rukavima, samo mnogo veća. Možda se mamin vagon nalazi iza njihovog, znači, uopće nije daleko. Možda je čak ovdje, uz nju. Možda isto tako leži na podu i naslanja se na stijenu vagona, na stijenu istog ovog vagona, samo s druge strane. I isti ovi kotači šklupoću pod njom. Možda joj isti vojnik donosi kruh! Možda bi je čak mogla vidjeti.

Želja da vidi mamu buknuła je u njoj takvom neodoljivom snagom da se naglo pridigla kao da ju je netko ubo iglom. Neki unutarnji nagon tjerao ju je da ustane, da skoči preko Vlade, otrči do stijene i zovne:

>>Mama!« Ne, ne do stijene! Do vrata treba otrčati, do vrata kroz koja ulazi samo vojnik i koja su uvijek zaključana. Najradije bi ih, skupivši svu snagu, otvorila, skočila na zemlju, otrčala do susjednog vagona, otvorila vrata, otvorila sva vrata svih vagona, jedna za drugima, išla redom i otvarala, otvarala, sve dok ne bi našla mamu. Osjećala je silnu, golemu snagu, divovsku moć. Zнала je da bi bila u stanju sve to uraditi.

Pridigla se na koljena. Oko nje je vladala noćna tišina. Svuda naokolo ležala su isprepletena tijela djece, a u daljini u mraku ljuljala su se vrata. Bila su velika, veća nego obično, veća nego danju. Bila su zaključana, zavravljena sa tisuću brava.

Pogledala je prema stijeni. Primakla se sasvim donje, priljubila uz nju lice i usne. Zatvorila je oči i zamišljala kako s druge strane leži mama. Možda je i ona priljubila lice uza zid, možda je na istom ovom mjestu, a dijeli ih samo ova tanka drvena stijenka. Tamo je njena mama! Ona to osjeća, zna.

I kao ona djevojčica noć prije toga, tako je te noći Biba gladila drvenu stijenu obrazima vlažnim od suza i pri tome tiho dozivala:

- Mama.

*Svaki pisac ima neku priču koja mu se posebno sviđa. Ni **Miriam Aviezer Steiner** nije izuzetak. Ovo je ta priča iz njene knjige „Hrvatski Pravednici“*

LJUBAVNA PRIČA

Kada je 1943. godine Italija kapitulirala, na čitavom obalnom području koji do tada bio pod njenom upravom uspostavljena je za kratko partizanska vlast, ali su to područje uskoro okupirali Nijemci. Židovi, koje Italijani nisu proganjali, sada su se našli u opasnosti. Većina njih je za talijanske uprave završila u

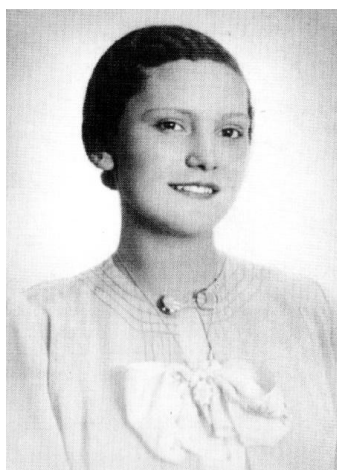
logoru Kampor na Rabu.

Po oslobođenju logora jedna grupa mlađih ljudi što je bila povezana sa partizanima osnovala je Rapski odred, koji je postao deo partizanske vojske te se trebao priključiti većim odredima na kopno. No prethodno se valjalo pobrinuti za djecu, roditelje i bolesne. Partizanske su vlasti odlučile te ljude prebaciti na kopno, na slobodni teritorij oko Otočca i Topuskog. Organiziran je zbijeg. Partizani su ribarskim čamcima prebacili sve Židove na kopno. Mladi muškarci i žene dobili su puške i kape titovke a stariji, te majke i djeca smješteni su po selima.. Nije bilo jednostavno smjestiti sve te ljude jer su se neki bojali primiti Židove pod krov a oni čiji su sinovi bili u ustašama otvoreno su to odbijali.

Među onima koji nisu oklijevali pomoći bio je i 17-godišnji Ivica Vranetić iz Topuskog. On je i inače surađivao sa partizanima, obavještavao ih o njemačkim namerama, za koje je doznavao tako što bi Nijemcima u vojnim bazama učinio po kakvu uslugu. Kada je zbijeg stigao do njihovog sela, Ivica je ugledao mladu ženu s djetetom i mlađom sestrom Sarikom, te starom, bolesnom majkom. Bila je to Erna Montiljo, čiji je muž završio u Jasenovcu a za kojeg se ona još uvijek nadala da je na životu. Ivica se odmah zagledao u lijepu riđokosu mladu ženu i pozvao je u svoju kuću. Ponudio joj je da ostanu kod njega. Prihvatile su a on je na sebe preuzeo brigu za njih. I ne samo za njih već i za druge Židove na tom području.

Ivica Vranetić

Erna Montiljo

No potkraj 1943. Nijemci su počeli prodirati na slobodni teritorij i Židovi su se ponovo našli u opasnosti. Mjesni kolaboracionisti prokazivali su ih. Ipak, zahvaljujući Ivicinoj snalažljivosti na vrijeme bi doznavali da Nijemci dolaze i skrili bi se. U grupi za koju se brinuo Ivica, bili su, osim Erne Montiljo, njezine majke, sestre i djeteta, i Matilda Perea s kćeri i sestrom, majka Mihaela Atijasa s kćeri, Gina Danti i drugi.

Mihael Atijas u to je vrijeme već bio u partizanima. Iako su stalno morali bježati pred njemačkom vojskom, uvijek se našlo ljudi koji su uprkos svemu prihvaćali židovske izbeglice. Između nekih mještana i onih koji su ih prihvatili razvila su se vremenom prava prijateljstva. Ivica je cijelo to vrijeme vodio o svima njima brigu, obavještavao, prenosio stare i nemoćne i po potrebi i na vlastitim leđima do mjesta gde bi se skrili, nabavljao hranu itd.

Jednom dok je bio u nabavci doznao jeda je jedna njemačka jedinica krenula upravo prema mjestu gde su bili „njegovi“ Židovi. Pojurio je da ih upozori, ali kad tamo došao nikoga nije našao. Već je pomislio da su Nijemci pretekli a onda mu je neki dječak rekao da su svi otišli jer su doznali da Nijemci stižu. Tako je doznao i da su krenuli upravo u smjeru odakle Nijemci nadiru. Poletio je i trčao kilometrima dok ih nije ugledao. Počeo je vikati. Ljudi su stali jer su ga prepoznali. U zadnji čas uspio ih je sve sakriti u neku špilju.

I tako izmoren prenosio je one koji se nisu mogli dovoljno brzo kretati Nijemci su prošli uz špilju, ali nisu ih otkrili. Ljudi su se šćućurili, nitko nije zakašljao, ni jedno dijete nije zaplakalo.

Cijelo to vrijeme u Ivici je plamtela ljubav prema Erni. Kad je ona doznala da joj je muž stradao u Jasenovcu još na početku rata, bila je spremna udati se za Ivicu, ali tome se suprotstavila njezina majka. Inzistirala je da Erna uda za Židova. Tako je i bilo. Kad se Erna nakon rata vratila s majkom i kćerkom u Sarajevo, udala se za Židova i rodila još dvoje djece. Godine 1948. s novom obitelji odselila se u Izrael. U tom braku Erna nije bila sretna. No Ivica nije prestajao misliti na nju i nikad više nije zavolio drugu ženu. Kad su joj djeca odrasla, Erna je zatražila razvod. Ivica je doznao za to jer se s njom redovito dopisivao. Nakon 20 godina čekanja došao je u Izrael i oženio se svojom ljubavlju. U sretnom braku živjeli su 35 godina, do Ernine smrti prije nekoliko godina. Ivica Vranetić i danas živi u Izraelu, s djecom i unučadi, od kojih je dobio 21 praunuče. Redovito posjećuje Ernin grob.

Na inicijativu svih onih kojima je pomagao, a koji su tada živeli u Izraelu, Ivica Vranetić proglašen je 1970. godine Pravednikom među narodima

Predgovor za knjigu „**Hrvatski Pravednici**“ napisao je **Stjepan Mesić**, tadašnji predsjednik Republike Hrvatske.

Između ostalog Mesić piše: „Čini mi se kako bi možda bilo dovoljno reći: Ovo je knjiga koju bi svatko u Hrvatskoj, a osobito svaki pripadnik mlade generacije, trebao pročitati. S jedne strane zato da se posrami zbog onoga što se u ime Hrvatske i pod hrvatskim imenom radilo u vrijeme Drugog svetskog rata, u tzv Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, a s druge – da osjeti ponos što je pripadnik naroda u kojemu je bilo ljudi koji su, uz cijenu ugrožavanja vlastitih života, spašavali one čiji životi, samo zato što su bili različiti, nacionalno, rasno, vjerski, ili po onome što su mislili – nisu vrijedili apsolutno ništa.

Pravednici među narodima, zajedno sa antifašističkim borcima, bili su oni koji su spasili čast Hrvatske i hrvatskog imena... i čast svojega naroda“.

Istorijsku dimenziju Holokausta u NDH za pomenutu knjigu, pod naslovom **Progoni spašavanje Židova u ustaškoj NDH**, prikazali su **dr Ivo i Slavko Goldstein..**

„U genocidu počinjenom nad Židovima u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj od 1941. do 1945. ubijeno je između 75% i 80% članova židovske zajednice na području današnje Hrvatske te Bosne i Hercegovine. Drugim rečima, tek je svaki peti Židov dočekaao 1945. godinu.

U hrvatskoj povijesti nije bilo mnogo naznaka da bi se zločin takvih razmera mogao dogoditi. Istina, u 19. i prvoj polovici 20. stoljeća bilo je antisemitskih pamfleta i incidenata pa čak i političkih stranaka sa antisemitskim tendencijama u ideologiji i programu, ali antisemitizam nikad nije poprimio ekstremne forme – pogrome i ubojstva – kao, na primer, u Rusiji ili Poljskoj. Ustaški je pokret u osnovi bio antisrpski i od svoga je osnutka 1922/23. širio mržnju uglavnom protiv Srba. Kako su jačale veze ustaša sa njemačkim nacistima, te kako je ustaška ideologija postajala sve bližom nacističkoj, tako su ustaše preuzimale rasističke protužidovske teze. Krajem tridesetih godina učestali su antisemitski ispadi u hrvatskom desničarskom tisku i većina njihovih autora kasnije se priključila ustaškom pokretu. Sigurno je da je jačanje njemačkoga nacizma pridonijelo stvaranju antisemitske atmosfere.

Slijedeći primjer nacista od kojih su često primali instrukcije, ustaše su svojim planovima

za ubijanje Srba dodali još oštrije mjere protiv Židova. Sve je to smišljeno unaprijed i slično je nemačkim planovima jer se sastojalo od tri faze: ekskomunikacija, koncentracije, i eksterminacije.

U međuvremenu je, 30. travnja 1941, Službeni list objavio odredbe kojima su Židovi pretvoreni u izvandruštvenu kategoriju izloženu svakoj mogućoj diskriminaciji i lišeni bilo kakve zakonske i društvene zaštite.

Svi Židovi iznad 16 godina starosti morali su u javnosti nositi žuti znak, a kretanje im je bilo ograničeno. Židovima je bio zabranjeno pristup u parkove, na kupališta, u kavane, kina i kazališta, a u ranijim jutarnjim satima nisu smeli ni na tržnicu, nego u većini gradova tek posle 10 sati, kad su najbolje namirnice već bile rasprodane. Židovima je bilo zabranjeno sudjelovanje u radu, organizacijama i ustanovama društvenog, omladinskog, športskog i kulturnog života hrvatskog naroda uopće, a napose u književnosti, novinarstvu, likovnoj i glazbenoj umjetnosti, urbanizmu, kazalištu i filmu.

Uspostavom logorskog sustava Gospić – Velebit – otok Pag u lipnju 1941. godine započinje krajnja etapa Holokausta u NDH – masovno ubijanje. Ti su logori morali polovinom kolovoza biti napušteni, zbog toga što su Talijani, doznajući za zločine i prestrašeni sve jačim ustankom, sa vojskom zauzeli taj teritorij. Zbog napuštanja logora na Pagu i velebitskim bespućima, podignut je potkraj ljeta 1941. godine novi logorski kompleks na području Jasenovca i Stare Gradiške, isprva zamišljen kao radni logor po uzoru na nacističke, u kojem su sredstva ubijanja logoraša trebala biti izglednija i iscrpljivija. No, kako se prema kraju 1941. broj logoraša ubrzano povećavao, jasenovački su komandanti počeli masovno ubijati zatočnike. Jasenovac je ostao u funkciji puna 44 mjeseca, gotovo do samog kraja rata. Tamo je ubijena većina Židova iz severne Hrvatske i BiH – njih između 17 i 18 tisuća.

Iako su mnogi u Hrvatskoj 10. travnja 1941. s odobravanjem prihvatili uspostavljanje NDH, drastični progoni Židova, što ih je ustaški režim ubrzo uveo nijednog trenutka nisu uživali podršku širih slojeva hrvatskog stanovništva. Prema procjenama u izveštajima njemačkih obaveštajaca iz 1941, u jesen te godine, vlasti NDH u Hrvatskoj više nisu imale ni 10% pristaša.